

Natuur of cultuur?
Uitwintering 2010-2011

Op herhaling in april
Bijzondere stadsimker Rotterdam

Voorjaarsdrachttoppers
Wat wij voor de bijen kunnen doen

*bijen*houden

6e jaargang / nr. 4
april 2012

Nederlandse BijenhoudersVereniging

Van land naar stad naar kast

“En, hoe is het bij jou, leeft alles nog?” Ook dit jaar horen we weer gemengde berichten. Gelukkig wordt er systematisch gemeten en gerekend door het NCB. Bijgevoegd vindt u daarom weer de monitor-vragenlijst, voor 2011-2012. Vul hem in en stuur hem op! Op bladzijde 4 staan de uitkomsten van vorig jaar. Regionale verschillen in wintersterfte vragen om nader onderzoek. Hoe meer vragenlijsten worden teruggestuurd, des te eenvoudiger het wordt de daarvoor interessante regio's (extra goed of extra slecht uitgewinterd) uit de cijfers te destilleren. En dan: stadsimkerij. Dit onderwerp is hot, dat is wel gebleken uit de ruime respons op onze oproep vorig jaar voor kandidaten voor een interview. In dit nummer staat het eerste vraaggesprek, in Rotterdam. Er zullen er nog een flink aantal volgen, want we

hebben gelukkig enthousiaste hulpverleners als reporter kunnen mobiliseren.

We hoorden het al tijdens landelijke bijeenkomsten en lazen het in *Bijhouden*: de energie spat eraf bij onze paviljoencommissie Floriade 2012. Nu heeft ze ook een vonk doen overspringen naar een hele nieuwe lichting beginnende stadsimkers in Maastricht. Hoe dat zo kwam staat ook in dit nummer.

De praktijk van het imkeren vergeten we niet, met duidelijke aanwijzingen voor de echte april-handelingen en – ter afsluiting van de serie over ziekteafweer – een overzicht van wetenschappelijk gegrondveste richtlijnen voor onze manier van bijhouden, die allemaal helpen om ziekte uit de kast te weren.

Tineke Brascamp

Inhoud

Gedachten redactie

Imkeren: cultuur of natuur

Bijgezondheid Romée van der Zee en Lennard Pisa

Monitor 2010-2011. Opnieuw slechte uitwintering

Uit de imkergemeenschap

Bijenpark Amsterdam: 3 juni open dag *Trudy Franc*

Op herhaling Leo van der Heijden

April: ruimte geven en Varroa vangen

Imkerpedia.nl Albert Stoter

Levensduur, Apis mellifera mellifera

Buitensnippers Adindah Visser

Zware metalen negatief voor wilde bijen

Duitse bijenmonitoring 2009-2010

Andere bijen Bertus Wieringa en Hayo Velthuis

Jataí (*Tetragonisca angustula*)

Stadsimkers Ardine Korevaar

In levendige stad is ook biodiversiteit van belang

Detail Mari van Iersel

Bedrading

Bloeiende drachtplanten in april Cor Vonk Noordegraaf

Afweer tegen ziekte H. van der Scheer en K. van Heemert

En wat kan de bijenhouder doen?

Open imkerijdag Frank Moens

Vertel het verhaal van de bijen

Koninginnenteelt Bestuur VCI

Overlarven en doppenprojecten Carnica

Floriade 2012 Jan Schrage

Floriade verspreidt al 'bijenvirus'

Koninginnenteelt Gosse van der Velde

Buckfast-bevruchtigingsstation Ameland

Websitebespreking Linda Bierings

Bijen@wur

EVb herkennen

Zoekkaart wilde bijen - 'Bijen in beeld' - Foto van de maand

NBV

Familieberichten - Vraag & Aanbod - Agenda

Colofon

Bijhouden, maandblad voor bijenhouders

Jaargang 6, nummer 4, april 2012 ISSN 0926-3357. Uitgegeven door de NBV. Verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (in juli en augustus verschijnt één nummer) in een oplage van 6.300 ex.

Hoofdredacteur

6 Tineke Brascamp-van der Lee

Redactie

7 Kees van Heemert, M.J. van Iersel, Henk van der Scheer, Adindah Visser.

8 Vaste medewerkers

Leo van der Heijden, Nienke de Jong (register), Ardine Korevaar, Albert Stoter, Ton Thissen, Hayo Velthuis, Bertus Wieringa

9 Redactie & administratie

10 Marga Canters (secr.), Grintweg 273, 6704 AP Wageningen, t 0317 42 24 22 f 0317 42 41 80 e redactie@bijenhouders.nl bankrekening 53.90.42.897 ABN-AMRO, t.n.v. **Bijhouden**.

11 **Tarieven voor handelsadvertenties op aanvraag bij de redactie. Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod' € 10 per 20 woorden, elk extra woord €0,25. Betaling bij opgave.**

12 **Alle in *Bijhouden* gepubliceerde meningen en inzichten zijn voor rekening van de auteurs. De redactie beslist over plaatsing van kopij en behoudt zich het recht voor bijdragen zonnig in te korten of te redigeren. De inhoud van advertenties valt buiten verantwoordelijkheid van de redactie. Overname artikelen en illustraties na voorafgaande toestemming van de redactie en met bronvermelding. De recentste versie van het Groene Boekje wordt aangehouden.**

18 **Kopij moet uiterlijk acht weken vóór de datum van verschijnen worden aangeleverd bij Marga Canters. Voor opgave en betaling van advertenties geldt vier weken.** Tekst per e-mail.

19 **Digitale foto's (resolutie 300 dpi bij 10 x 15 cm) per e-mail of upload. Aankondigingen en berichten uit de vereniging graag beknopt houden.**

20 **Vormgeving en opmaak GAW ontwerp en communicatie**

21 **Druk BDU Grafisch bedrijf BV, Barneveld**

Omslagillustratie:

Deventer cursisten bij het koolzaad

foto Sia Prins

Jaarkleuren

De jaarkleuren zijn als volgt. De jaren eindigend op

0/5: | 1/6: | 2/7: | 3/8: | 4/9:

Natuurlijk. Biologisch. Bijvriendelijk.

Imkeren: cultuur of natuur?

Al enkele jaren staat de honingbij bij het grote publiek in de belangstelling. Het aantal imkers groeit. De wens om de natuur door het houden van bijen te ondersteunen en te beschermen, is voor de moderne imker een belangrijke drijfveer om bijen te gaan houden.

De honingbij heeft de mens echter niet nodig. De bij is het meest geholpen met een verrijking van de flora. Dat helpt bovendien alle soorten insecten die nectar en stuifmeel eten.

Cultuur of natuur?

Natuurlijk imkeren. Op het eerste gezicht is het tamelijk duidelijk wat dat is. "Volg de natuurlijke ontwikkeling van het bijenvolk en grijp zo weinig mogelijk in. Doe je dat toch, werk dan rustig en voorzichtig, wees spaarzaam met rook. Laat de bijen vrij hun raten uitbouwen en overwinter ze op eigen honing. Geen afleggers maken maar laten zwermen." Het idee dat hierachter zit, is dat deze manier van werken beter is voor het welzijn van het bijenvolk dan een manier van imkeren waarbij de ontwikkeling van het bijenvolk meer door de imker gestuurd wordt. Ongeveer zoals biologische tuinbouw beter is dan de niet-biologische: geen kunstgrepen. Gaat die parallel op? Een bijenvolk laat haar ontwikkeling niet echt sturen. Maar de imker kan die wel verstoren, namelijk als hij een fout maakt. Dat heeft weinig met cultuur of natuur te maken, meer met iets als zorgplicht. De imker moet erop letten dat er geen voedseltekort ontstaat en hij moet ziektes bestrijden. Ziektes bestrijden? Dat lijkt bijvriendelijk maar is het niet juist ver van de natuur vandaan? De natuur is keihard. Wat ziek of zwak is, gaat dood. Alleen de sterkste overleeft en dat is ten gunste van de soort. Ziektes bestrijden is iets wat des mensen is. Het is wel tegennatuurlijk want het verzwakt de soort. De culturele grondwet van de mens luidt anders dan de grondwet van de natuur. Bij ons krijgt ook de zwakkere een kans. Is bijvriendelijk imkeren dan toch cultuur? Een ziek volk redden is niet naar de natuur, maar is een gevolg van onze culturele opvattingen.

Biologisch-dynamisch imkeren

Biologisch-dynamisch imkeren is bijen houden op antroposofi-

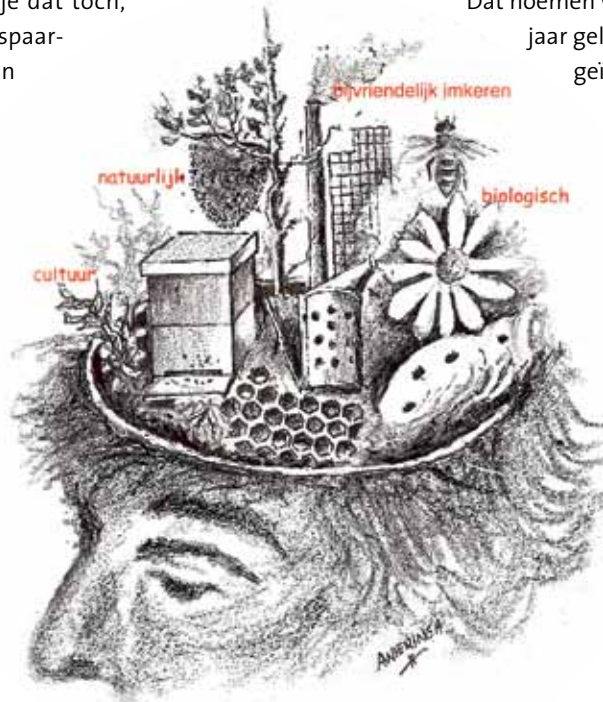
sche grondslag, een gedachtewereld waarmee de meesten van ons niet vertrouwd zijn. Mooi – en ook biologisch heel logisch – in deze denkwijze is dat het bijenvolk inclusief raten en drachtgebied, de imme, als een geheel gezien wordt. Biologisch-dynamisch imkeren is bijen houden binnen de eigenheid van het bijenvolk. Wat die eigenheid inhoudt, is begin 20e eeuw beschreven door Rudolf Steiner. Daarmee, kun je zeggen, is deze vorm van imkeren eerder een vorm van cultuur dan van natuur.

Duurzaam imkeren, een persoonlijke keuze

De mens gebruikt de natuur voor zijn voortbestaan. Dat hoeft geen probleem te zijn. Hout uit bossen halen is niet erg, zolang er niet meer bomen gekapt worden dan er jaarlijks bij komen.

Dat noemen we duurzame bosbouw. Zo'n 100 jaar geleden werd er nog op deze manier geïmkerd. In de zwermtijd werd het aantal volken uitgebreid en in de herfst werden er zoveel geslacht dat het aantal volken op peil bleef. Het was wel een duurzame manier van bijen houden, maar het slachten van de volken deed pijn. Die pijn is een stimulans geweest om een bijenwoning te bedenken waarmee de mens het overschot aan honing kon oogsten en het bijenvolk in leven kon laten.

Duurzaamheid bij bijen houden heeft voor ons te maken met het gebruik van materialen en bestrijdingsmiddelen, ook met reis- en transportgewoontes, die het milieu wel of niet teveel belasten. De imker maakt daarin zijn persoonlijke keuzes.

Tot besluit

De extreme consequentie van natuurlijk imkeren is, dat de imker niet meer doet dan de bijen onderdak bieden, zoals we nestkastjes ophangen voor vogels. Dat is misschien wel bijvriendelijk (hoewel ze verder onze zorg dan moeten missen), maar niet imkervriendelijk en zeker niet vriendelijk voor onze medeburgers die de kans lopen geconfronteerd te worden met agressieve bijen en zwermen.

Bijvriendelijk imkeren zien wij als een kwestie van geven en nemen. Op de eerste plaats zorgen voor nectar- en stuifmeelgevende planten. Vervolgens respectvol met je bijen omgaan en tenslotte ook verder kweken van je beste (lees: vitaalste) volken. Dat doet de natuur immers ook.

Monitor 2010-2011

Opnieuw slechte uitwintering

Aan de Monitor Uitwintering Bijenvolken 2011 namen 1541 Nederlandse imkers deel. Dat betekent dat 22% van de ongeveer 7000 actieve imkers de vragenlijst invulde. Het merendeel (90%) van die imkers had op 1 april 2010 maximaal 12 volken. Van de imkers leverde 22% volken voor bestuiving van economisch geteelde gewassen. Imkers met meer dan 15 volken reisden meer, namen meer deel aan bestuivingsactiviteiten en kozen vaker voor een specifiek bijenras.

De totale wintersterfte 2011 bedroeg 21,4% van het aantal bijenvolken (13.726) dat in oktober 2010 aanwezig was. De omvang van de wintersterfte blijft daarmee voor het vierde jaar ruim boven de 20%.

Verbanden

Er werd geen relatie gevonden tussen wintersterfte 2011 en deelname aan commerciële bestuiving, reisgedrag, bijenras, gebruikte wintervoer in 2010, herkomst koninginnen, drachtmogelijkheden (koolzaad, linde, bijenweidemix, paardenbloem, maïs, bladhoning) of de aanwezigheid van bladhoning in de volken tijdens de winter.

Significante relaties met wintersterfte werden wel gevonden voor de volgende variabelen: 'regio' (=cluster van postcodegebieden, zie hierna), 'varroabestrijding' en 'raatvernieuwing'. Op regionaal niveau (de eerste 2 cijfers van de postcode) werd een verschil in wintersterfte 2010-2011 tussen postcodeclustergebieden gevonden (zie kaart). Bedenk bij het interpreteren van deze figuur, dat er voor een aantal van die gebieden weinig gegevens zijn, waardoor de steekproef onvoldoende groot is om een significant effect te kunnen vinden. In mindere mate bleken ook 'grootte van de imkerij' (aantal volken) en 'benutting van wilgen- of heidedracht' van belang.

Er was een verschil in de mate van wintersterfte tussen de Nederlandse regio's, waarbij Gelderland, Zeeland en Limburg een lagere sterfte kenden dan Groningen, Friesland en Noord-Brabant.

De varroabestrijding werd net als in voorgaande jaren gekenmerkt door een zeer grote variatie in het tijdstip waarop deze werd uitgevoerd en het daarbij gebruikte middel.

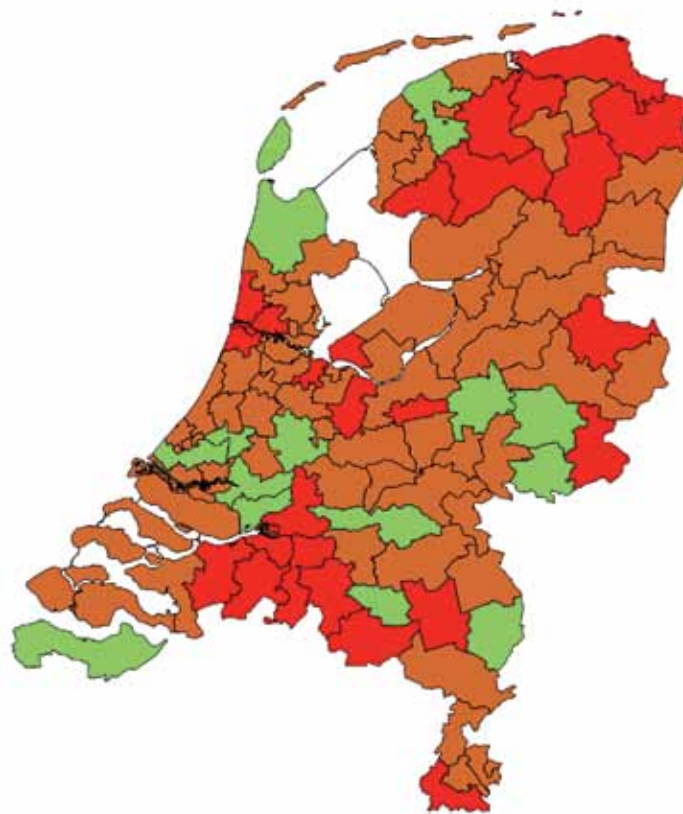
Voor de statistische analyse werd een vereenvoudigde indeling gebruikt: imkers die in juli én augustus 2010 bestreden (13% wintersterfte) werden vergeleken met imkers die in andere maanden of combinaties hiervan bestreden (22% wintersterfte). De vereenvoudiging laat buiten beschouwing of andere bestrijdingskeuzes (in het voorjaar en in de winter) een rol spelen voor het verschil. In een volgende publicatie gaan we nader in op effecten van de verschillende bestrijdingskeuzes.

Bedrijfsvoering lijkt belangrijk

Opvallend was het effect van de factor 'raatvernieuwing'. Hoe hoger het percentage raat dat in 2010 door de imker werd ver-

nieuwd, hoe lager de wintersterfte. Hoe moet deze uitkomst geïnterpreteerd worden? Is het de raatvernieuwing zelf, of zegt het meer over de betrokkenheid van de imker bij de bijenvolken en daarmee over de kennis en vaardigheid van de imker? Zijn daar aanwijzingen voor?

Imkers met meer dan 50 volken ondervonden een aanzienlijk lagere wintersterfte. Algemeen wordt aangenomen dat dit samenhangt met grotere praktijkkennis en een betere bedrijfsvoering. Dit 'grote-imker'-effect verdween echter als de factor 'omvang imkerij' samen met 'varroabestrijding' en 'raatvernieuwing' in een statistisch model werd opgenomen. Dit kan betekenen dat het niet de omvang van de imkerij is die betekenis heeft voor de mate van wintersterfte, maar de uitgevoerde varroabestrijding en de raatvernieuwing. Het lijkt erop, dat relatief meer 'grote' dan 'kleine' imkers de varroa op tijd bestrijden en meer raten vernieuwen, maar dat dat zeker niet geldt voor alle 'grote' respectievelijk 'kleine' imkers, en dat daarom niet de omvang van de imkerij, maar wat de grote respectievelijk de kleine imker doet, een goede voorspeller is.

Relatief risico wintersterfte bijenvolk 2010-2011

- Lager sterfterisico
- Sterfterisico niet significant verschillend van Nederlands gemiddelde
- Hoger sterfterisico

Complexe samenhangen

Wat betreft het benutten van de wilgendracht geldt dat imkers die aangaven dat hun volken op wilg vlogen een lagere wintersterfte 2011 hadden dan imkers die niet aangaven dat voor hun volken de wilg een belangrijke drachtbron was. Voor de heide vonden wij een tegengesteld effect; het benutten van deze dracht was verbonden met een hogere wintersterfte.

Binnen de groep imkers mét wintersterfte was er een significant verband tussen optreden van verdwijnziekte en omvang wintersterfte 2011. In de regio's Gelderland en Zeeland kwam verdwijnziekte minder voor. Imkers die veel aan raatvernieuwing deden, kenden een lagere wintersterfte met kenmerken van verdwijnziekte (na de winter nog voldoende voer aanwezig, maar (vrijwel) alle bijen verdwenen en ook niet dood in of voor de kast).

Meer monitorgegevens nodig

Met name het sterke regio-effect in deze studie wijst op complexe samenhangen van factoren die de wintersterfte beïnvloeden, maar die niet te herleiden zijn tot de wijze van varroabestrijding of raatvernieuwing. Daarbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld verschillen in drachtmogelijkheden, pesticidengebruik in de landbouw en virale of bacteriële besmettingen. Deze kunnen niet onderzocht worden met een algemene vragenlijst. **Wel kunnen door een grote deelname van imkers aan het monitoronderzoek de precieze gebieden onderscheiden worden waarin nader onderzoek naar oorzaken zou moeten plaatsvinden.** Wij doen daarom een klemmend beroep op alle imkers om bijgesloten vragenlijst in te vullen.

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van EL&I in het kader van het BIJ-1 project. Een uitgebreid rapport met de getallen en percentages staat op www.beemonitoring.org/Downloads/Monitor_Uitwintering_Bijenvolken_2011.pdf

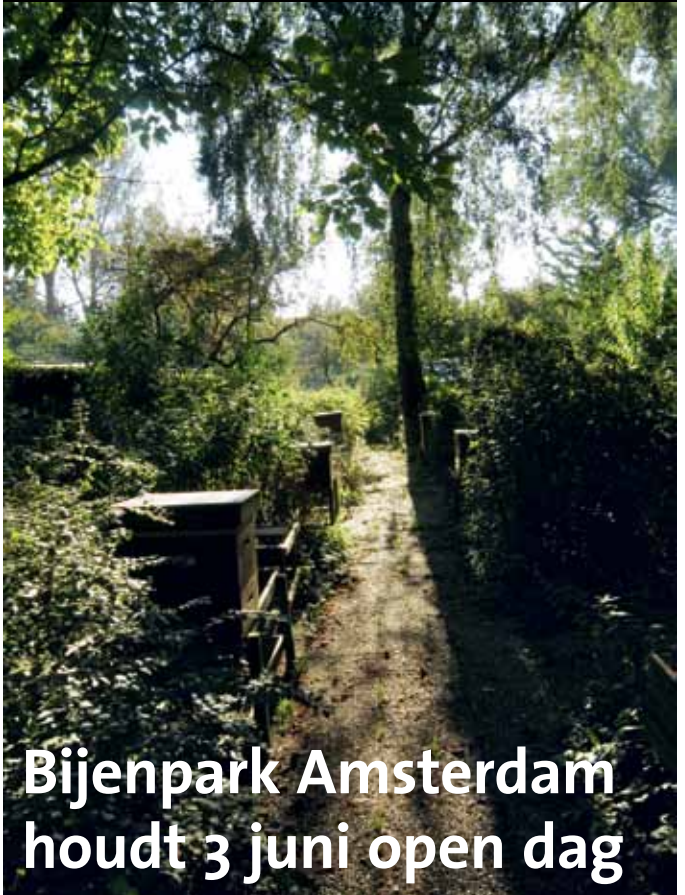
De lezer schrijft

Reclame: geen stuifmeel...

Voor de volkstuin kocht ik een zakje zonnebloemenzaad. Zonnebloemen staan bekend als goede drachtplanten. Rijk bloeiende zonnebloemen zouden vast een rijk voedsel aanbod voor de bijen leveren. Niets bleek hier minder waar. Na het lezen van de kleine lettertjes op de verpakking is de teleurstelling groot over deze miskoop. Daar staat: "Produceren vrijwel geen stuifmeel". Misschien bedoeld als geruststelling voor allergische tuinliefhebbers? Waarschijnlijker is dat deze zonnebloemen goed voor op de vaas zijn, ook als je er met je kleren langs zou strijken. Opletten dus, als je bloemenzaad voor je bijen koopt.

Leo van der Heijden, Dordrecht

Uit de imkergemeenschap

Trudy Franc

De Stichting Bijenpark Amsterdam beheert twee schitterende tuin- en imkerparken, het oude en het nieuwe Bijenpark. Op beide parken heeft de AVBB haar domicilie. De AVBB (Amsterdamse Vereniging tot Bevordering van Bijenteelt) bestaat al sinds 1913 en nadert dus de honderdjarige leeftijd. Op de twee parken wordt volop geïmkerd en getuind. Bovendien vinden tal van vogelsoorten bij ons een veilige woon- en broedplek.

Open dag van 14.00 - 17.00 uur op het Nieuwe Bijenpark aan de Baron Schimmelpenninck van der Oeyweg 4. Parkeerplaats aanwezig. Veel prachtige privé-siertuinen zijn te bezichtigen, er is een bomenroute, film, informatie over bijen en imkeren, een stekjesbeurs en een gezellig terras met gratis koffie, thee en limonade. Nieuw dit jaar is een veiling, vanaf 16.00 uur. Geveild worden o.a. boeken, vazen, schilderijen, maar óók:

- een les/voorlichting over bijen op een (basis)school,
- 18 holes golfen in Weesp voor twee personen met aansluitend een etentje met de aanbieders van dit leuke uitje,
- organiseren van een high tea/kookles met honingrecepten voor bijv. een bejaardentehuis,
- een rondwandeling door de Jordaan voor max. 4 personen, inclusief een drankje op een terras (of in een Jordanees café),
- restauratie van een meubel door ervaren meubelrestaurateur.

De opbrengst komt geheel ten goede van de organisatie van een spetterend eeuwfeest van de AVBB in 2013.

Leer alles over bijen en imkeren. Laat u inspireren door de mooiste tuinen. Kom genieten van al het moois dat wij te bieden hebben, en neem een gratis stekje mee naar huis.

Voor meer informatie en routebeschrijving: www.bijenpark.nl
Ina Ruijter, **m** 06 30846697 **e** i.ruijter@versatel.nl

April: ruimte geven en varroa vangen

In april zullen we de ontwikkeling van het bijenvolk in de gaten moeten houden om op tijd de benodigde maatregelen te treffen. We gaan onze bijenvolken optimaal begeleiden naar het moment van de (kunst)zwermen.

Zijn we tijdens de voorjaarsinspectie niet toegekomen aan het merken van de moeder, nu kan het! De temperatuur is hoger, waardoor we wat meer tijd kunnen nemen. Het volk is nog niet zo groot en onrustig als over een maand, wanneer de bijen aan zwermen toe zijn.

Begin rustig met niet teveel rook, we willen het volk zo min mogelijk verstoren. Alleen dan gaat de moeder rustig door met leggen en is ze makkelijker te vinden. Staat het volk op twee bakken, haal dan eerst de bovenste bak eraf en begin met zoeken in de onderbak. Maak eerst alle ramen los. Schuif raam 3 en 2 iets naar met midden. Zo ontstaat extra ruimte om het kantraam eruit te halen zonder bijen te 'mangelen'. Bekijk raam voor raam en hang het bekeken raam zolang op de ontstane lege plek in de broedbak terug. Op ramen met open broed is de kans het grootst om de moeder te vinden.

Zit de moeder niet onderin, herhaal dit ritueel dan in de bovenbak.

Laat de bovenbak wel apart staan, want als de bovenbak eerst op de onderbak wordt gezet is de kans groot dat de moeder

van boven naar onder loopt.

Hebben we bij de voorjaarsinspectie kunstraat gegeven dan controleren we of dit is uitgebouwd. Met redelijk weer en wat dracht zal dit meestal wel het geval zijn en is het raam mogelijk al belegd. We kunnen nu nogmaals twee ramen kunstraat geven. Staat het volk nog op één broedbak en zijn alle ramen bezet, dan wordt het tijd voor een extra broedbak. Om het dilemma, nieuwe bak boven of onder, te omzeilen, kan het broednest ook verdeeld worden over onder- en bovenbak. Hierbij worden de ramen van het broednest, aaneengesloten, in het midden van beide bakken gehangen. Zowel in onder- als bovenbak wordt de rest van de ruimte opgevuld met ramen met kunstraat en eventueel een sluitblok op positie 1 en 10.

Nu beginnen we ook met de varroa-bestrijding. Dit kan door wegvangen van varroa in gesloten darrenbroed. Varroamijten vermeerderen zich liever in darren- dan in werksterbroed. Door extra darrenraat aan te bieden, na verzegelen te verwijderen, perken we de ontwikkeling van de varroapopulatie in. Extra darrenraat krijgen we door een broedkamer raam met darrenkunstraat, een honingkamer raam of een bouwraam in de bovenste broedbak naast het broednest te hangen. Is de darrenraat gesloten, dan moet het verwijderd worden. Dood de mijten door

dit raam 48 uur in de vriezer te leggen.

Hierna is het geschikt als mezen- of kippenvoer; zonder kans op herbesmetting van bijen die afkomen op de honingresten. Om inzicht te krijgen in de mate van besmetting, kunnen we de darrenraat ook ontzegelen en de darrenpoppen uit de raat kloppen of er met een waterstraal uit spuiten. De raat kan opnieuw gebruikt. Een heel raam met darrenraat of een heel bouwraam wordt maar zelden in één keer geheel verzegeld. Halen we het te vroeg weg, dan vangen we maar weinig varroa. Wachten we te lang, dan lopen de mijten al weer in het volk. Een alternatief is een bouwraam opgedeeld in zes vlakken (zie foto). Zodra er één is verzegeld, snijden we dat uit. Opslag van honing in zo'n sectieraam is signaal voor een honingbak bovenop, liefst boven een moederrooster.

Zoals het hele jaar moeten we tot slot de voedselvoorraad controleren. In april hoort per broedbak nog minstens 3 kilo (1,5 - 2 ramen) voer aanwezig te zijn. Stuifmeel is, nu het volk zich enorm ontwikkelt, erg belangrijk. Een eiwitrijke voeding van larven en jonge bijen is noodzakelijk voor betere ziekteverstand. Door de aanplant van voorjaarsdrachtplanten kan het aanbod verhoogd worden. Kan dat niet, dan kunnen we met de bijen naar gebieden reizen met veel wilg, en later naar het fruit.

foto's Leo van der Heijden

Raam 2 en 3 wat naar binnen, kantraam er uit

Gecontroleerde ramen tijdelijk doorschuiven

Imkerpedia.nl

Albert Stoter

Rond 1 april is het bijenvolk op z'n kleinst. Tot dan is de sterfte van de oude winterbijen groter dan de aanwas van jonge bijen. Daarna overtreft de aanwas de sterfte en groeit het volk. Uiteraard hangt het precieze moment waarop het volk het kleinst is sterk af van het weer, dat van jaar tot jaar verschilt en dat zal dus zelden exact op 1 april vallen. Opmerkelijk is het grote verschil tussen de levensduur van de winterbijen (het langst) en die van de eerstvolgende generatie (het kortst).

Levensduur

In 1861 voerde Dzierzon bij een kunstzwerm van donkere bijen een gele ligusticakoningin in. Na zes weken liepen er in het volk alleen nog werkbijen met ligusticakenmerken rond. Zijn conclusie: in de zomer worden werkbijen niet ouder dan 6 weken. Tegenwoordig wordt vaak nog gesteld dat de werkbij eerst 3 weken huisbij is en daarna 3 weken haalbij, waarna ze versleten is en sterft.

Inmiddels weten we uit onderzoek dat die levensduur van 6 weken in de zomer meestal niet wordt gehaald. Maar de bijen in een zwerm kunnen (veel) langer leven dan 6 weken. Volgens Liebig hangt de levensduur van de werkbij vooral af van de hoeveelheid te verzorgen broed: hoe meer broed een werkbij moet verzorgen, hoe korter ze leeft.

In de verschillende fasen van de ontwikkeling van een bijenvolk, en onder invloed van de omstandigheden, kan de levensduur van onze honingbij dus veel korter maar ook veel langer zijn dan die 6 weken:

- Na de winter is rond 1 april het bijenvolk op zijn kleinst waarna er normaal gesproken sprake is van een snelle groei. Deze snelle groei vergt veel van de dan levende werkbijen waardoor deze gemiddeld korter dan 6 weken leven.
- Naarmate het volk groeit, kan de koningin steeds meer eitjes leggen en op een bepaald moment bereikt ze haar maximale dagelijkse legcapaciteit. Hierdoor ontstaat er op termijn een situatie waarin ten opzichte van de hoeveelheid broed een overschot aan voedsterbijen is ontstaan. Die slijten minder, kunnen langer leven en dat is noodzakelijk voor het overleven van de zwerm in de zwermperiode.
- Een groot gedeelte van de bijen in een natuurzwerm groeit dus op in een situatie waarin ze minder broed hebben te verzorgen, waardoor ze langer leven. Dit is heel praktisch om de periode te overbruggen die ligt tussen het uitzwermen en het uitlopen van nieuw broed. Want in de zwermtijd moeten de bijen eerst een nieuwe woning vinden, nieuwe raten bouwen. En bij een nazwerm gaat de koningin nog op bruidsvlucht.
- Met het korter worden van de dagen zal de koningin steeds minder gaan leggen. De nieuw geboren bijen hebben enerzijds een overvloed aan verzorgsters en hoeven anderzijds zelf steeds

minder broed te verzorgen. In het najaar vermindert de dracht waardoor de werkzaamheden voor de haalbijen afnemen. Al met al ontstaan zo de winterbijen die wel tot zo'n 7 maanden kunnen leven.

De verschillen in levensduur worden in hoge mate beïnvloed door de voedselreserves in het lichaam van de werkbij. Met name de hoeveelheid vitellogenine in het vetlichaampje van de werkbij is bepalend voor de levensduur. Zo bevat het lichaam van een haalbij minder vitellogenine dan dat van een huisbij. Maar wanneer een haalbij die nog niet zo lang fourageert, voldoende vitellogenine vormt, kan zij alsnog tot een langlevende winterbij transformeren.

Apis mellifera mellifera

De oorspronkelijke honingbij in de Lage landen was de *Apis mellifera mellifera* oftewel de 'donkere bij'. In Imkerpedia wordt de naam 'zwarte bij' bewust niet gebruikt vanwege de verwarring die dit geeft met de *Apis mellifera mellifera nigra* (een stam van de donkere bij uit de Zwitserse en Oostenrijkse Alpen; nigra betekent zwart).

Vanwege de import van honingbijen uit Italië en andere streken is de donkere bij inmiddels opgegaan in een bastaardbij. De donkere bij komt alleen nog in enkele afgeschermdes enclaves min of meer in zijn oorspronkelijke vorm voor. SICAMM is de internationale organisatie die zich inzet voor het behoud van de donkere bij.

Op Imkerpedia valt nog veel meer te lezen over het ontstaan, het gedrag, de mondiale verspreiding, de ondergang en de wederopstanding van de donkere bij.

foto B. Fried

Koningin, darren en werksters van de donkere bij

Klaverbehangersbij fourageert op kleverige salie

Zware metalen negatief voor wilde bijen

In Polen en Engeland is in de omgeving van twee lood- en zinksmelters onderzocht welke invloed verontreiniging met zware metalen heeft op solitaire wilde bijen.

Op verschillende afstanden van de smelters hebben de onderzoekers nestplaatsen, bestaande uit rietstengels met verschillende diameters, in bomen gehangen. Zo konden het aantal larven en bijensoorten bepaald worden. Als controle is van de rosse metselbij (*Osmia rufa*) stuifmeel van de nestplaatsen verzameld en onderzocht op de concentraties van lood, zink en cadmium. De vegetatie was voor Polen en Engeland wel verschillend, maar per smelter was de vegetatie op alle afstanden waar nestplaatsen waren aangebracht vergelijkbaar.

Er werden gemiddeld minder verschillende bijensoorten per nestplaats gevonden naarmate de metaalconcentratie in het stuifmeel hoger was. Op de sterkst verontreinigde plaatsen werd hooguit één bijensoort gevonden, terwijl op niet-verontreinigde plaatsen vier tot vijf bijensoorten voorkwamen. Hetzelfde gold voor de aantallen individuele bijen. In Polen bleek van de klaverbehangersbij (*Megachile ligniseca*) verzameld op de sterk verontreinigde plaatsen 50% dood te gaan voordat ze als volwassen bij uit de pop kwamen, ten opzichte van slechts 20% verzameld op niet-verontreinigde plaatsen. Met dit onderzoek is niet aangetoond dat de lagere aantallen bijensoorten en individuele bijen een direct gevolg van de verontreiniging met zware metalen zijn.

Hoewel de samenstelling van de vegetatie op de onderzoeksplaatsen overeenkwam, is bijvoorbeeld niet gekeken naar aantallen bloeiende bloemen of kwaliteit van het stuifmeel. De verhoogde sterfte van de

klaverbehangersbij suggereert echter wel een directe invloed op larven, temeer omdat hetzelfde beeld bij de rosse metselbij werd waargenomen. Over een mogelijke invloed van deze verontreiniging op honingbijen spreken de onderzoekers zich niet uit. Omdat honingbijen het vermogen hebben lange afstanden te vliegen, kunnen ze ook buiten het verontreinigde gebied stuifmeel verzamelen. Daarbij kunnen honingbijen en ook wilde bijen die voor hun voedsel niet van een specifieke plant afhankelijk zijn, misschien stuifmeel mijden als dat van planten komt die grote concentraties metalen uit de grond opnemen. In hoeverre de bijen dit inderdaad doen, is echter nog niet onderzocht.

Moro, D., e.a., 2011. *Abundance and diversity of wild bees along gradients of heavy metal pollution. Journal of Applied Ecology* 49:118-125.

Duitse bijenmonitoring 2009-2010

Om inzicht te krijgen in de gezondheid van de bijenvolken in Duitsland zijn, in 2009 en 2010, 585 volken onderzocht op ondermeer volkssterkte, virusbesmetting en wintersterfte.

De uitkomsten van dit Duitse monitoringsonderzoek onthullen eigenlijk niks nieuws, maar de conclusies zijn ook voor imkers in Nederland van belang. In 2010 werd een wintersterfte van 13,5% vastgesteld. Zowel de mate van ziektebelasting als de sterfte verschillen echter per jaar en per regio. De onderzoekers stellen wel dat varroa in Duitsland de belangrijkste enkelvoudige oorzaak voor wintersterfte is. Uit de resultaten blijkt duidelijk dat de volken slechter overwinteren naarmate ze van een hogere varroabelasting te lijden hebben. En overleeft een volk een hoge varroabesmetting, dan winter het toch een stuk zwakker uit dan volken met een lage varroabesmetting. Daarbij maakt varroa volken ook vatbaarder voor andere ziekten, met name virusinfecties. Vooral het verkrukeldevleugelvirus (DWV) en het acuutbijenverlammingvirus (ABPV) speelden een belangrijke rol in de wintersterfte. Beide virussen worden door Varroa overgedragen of geactiveerd. DWV was zowel in 2009 als in 2010 veruit

het meest voorkomende virus, maar ABPV komt ondertussen ook wijdverbreid voor. De relatief hoge sterfte van 13,5% werd gezien in combinatie met een hoge DWV-besmetting. De samenhang tussen wintersterfte en besmetting met DWV of ABPV is al eerder aangetoond, maar wordt in dit onderzoek dus bevestigd.

Vooralsnog is in Duitsland geen verband gevonden tussen besmetting met *Nosema ceranae* en wintersterfte. Of deze parasiet de volken in Duitsland verzwakt, moet nog blijken.

Zakbroedvirus en chronisch-bijenverlammingvirus kwamen in de monitoringsvolken relatief weinig voor en hadden ook geen effect op de sterfte. Hetzelfde geldt voor de andere onderzochte ziekteverwekkers, zoals Amerikaans vuilbroed, amoeben en tracheemijten, die niet of zelden aangetroffen werden. De belangrijkste conclusie van de onderzoekers is dat voor een goede overwintering van de volken een goede en consequente varroabestrijding het belangrijkste is, zowel om het aantal mijten laag te houden als om besmetting met virussen te beperken.

Meixner, M., Genersch, E. *Der Gesundheitscheck. Deutsches Bienen-Journal* 11/2011: 32-33.

Jataí (*Tetragonisca angustula*)

De meeste angelloze bijen zijn heel kieskeurig wanneer het gaat om het kiezen van een nestplaats. Maar deze miniatuur-bij, *Tetragonisca angustula*, is dat niet. Als een soort onkruid kunnen ze op de gekste plekken opduiken. Ze maken gebruik van holtes in de grond, in tuinmuurtjes, in ver-

open. Als het nest niet werd gestoord is de ingang een lange buis, soms tot wel 30 cm lang.

In de ingang zitten wat wachtbijen, maar er is ook altijd een aantal wachtbijen dat, met de kop naar de ingang gericht, voor het nest vliegen, haast zo stabiel op één plek blijvend

De kolonie kan bestaan uit 2000-5000 individuen. De bijen zijn niet agressief, maar kunnen wel bijten. Dat voelt bij zulke kleine bijtjes als kriebelen, maar bij grotere aantallen wordt dat toch wel wat irritant. Wie wat ervaring heeft met deze bij kan er gemakkelijk mee omgaan en het is in Zuid-Amerika dan ook een van de meest populaire soorten om bij huis te houden. Het kleine beetje honing dat van deze soort kan worden gewonnen is erg gewild en staat, van Mexico tot Zuid-Brazilië, bekend als een middel tegen oogontstekingen.

Wanneer er in de kolonie een jonge, nog onbevuchte koningin aanwezig is, komen de mannetjes van kolonies in de buurt erop af. Ze vliegen in grote aantallen voor de nestingang of rusten met honderden daar vlakbij. Komt de koningin naar buiten, dan stort een aantal van deze mannetjes zich op haar. Er is er eentje die met haar zal paren, misschien nog een tweede, maar meer niet; dus er is flinke concurrentie. Na de paring keert de koningin terug in haar volkje.

Zwermen doen de angelloze bijen heel anders dan de honingbijen. Als een kolonie groot is en de nestholte geheel vult, gaan speurbijen op zoek naar een nieuwe nestplaats. Is die gevonden, dan wordt er in een reeks van dagen bouw materiaal vanuit het oude nest naartoe gevlogen en er wordt een voedselvoorraad naartoe gebracht. Pas dan gaat een jonge koningin met een flink aantal werksters mee naar de nieuwe plek, maar de band met het oude nest blijft nog enige weken in stand. In het oude nest blijft de oude, leggende koningin. Zij is te zwaar geworden om nog te kunnen vliegen.

Als ze te oud is, wordt ze vervangen. Er zijn altijd wel jonge koninginnen in de kolonie, die prinsessen worden genoemd. Sommigen vliegen uit en kunnen in een andere kolonie terecht komen. Maar de meeste prinsessen worden na enige tijd door de werksters opgeruimd, dat wil zeggen in stukken getrokken!

illustratie B. Wieringa

laten mierennesten en zo meer. Deze tekening is gemaakt naar een nest onder een stoepje bij de voordeur. De nesten hebben een heel artistieke nestingang. De tunnel die naar buiten steekt is van ragfijne witte was gemaakt, met kleine openingetjes, als was het van kant. Tegen de avond wordt de opening dichtgemaakt en 's morgens maken de bijen het weer

als zweefvliegen. Ze maken het een vliengende rover moeilijker bij de ingang van het nest te komen. Met hun ranke lijfjes lijken het ballerina's. Op het eerste gezicht denk je namelijk niet aan bijen, ze hebben een lang, slank lichaam dat wel wat weg heeft van onze steekmuggen. Maar angelloze bijen steken niet, hun angelapparaat is tot een minuscuul dingetje gereduceerd.

“In een levendige stad is ook biologische diversiteit van belang”

Ingrid Ackermans uit Rotterdam reageerde enthousiast op de oproep van Bijenhouden aan imkers in de stad om iets te vertellen over hun imkerpraktijk. Op een kille februarimiddag tref ik Ingrid vlakbij het centraal station in Rotterdam. Bij een cappuccino verkennen we de eerste contouren van de stadsimkerij.

Natuurlijk is het direct de vraag wie nu eigenlijk ‘stadsimker’ is. Veel imkers hebben immers hun volken dicht in de buurt van de bebouwing staan, hoe kan het ook anders in Nederland. Ben je met volken midden in een dorp een ‘stadsimker’? Maakt een vinexwijk je tot ‘stadsimker’? Moet je je bijen op een dak houden om ‘stadsimker’ te zijn? Veel definities zijn willekeurig, we laten het maar even zo.

Ingrid zorgt sinds 2009 voor drie volken in Rotterdam, twee staan bij een schooltuinencomplex, hier werkt ze samen met een ervaren imker, en één volk staat in het wijkpark Oude Westen, waar de omwonenden een bloemen-, kruiden- en groentetuin onderhouden.

Stadslandbouw

Ingrid is afgestudeerd als stedenbouwkundige aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst en daarvoor als landschapsontwerper aan de Hogeschool Larenstein. Sinds 2011 werkt ze als zelfstandig ontwerper in Bureau Botersloot. Met veel enthousiasme werkt ze aan ruimtelijke plannen voor een levendige stad waarin diversiteit essentieel is; ruimtelijke diversiteit, economische diversiteit, maar ook vooral biologische diversiteit. Een van de mogelijkheden om de biodiversiteit te vergroten is het ontwikkelen van stadslandbouw en wel op zo’n schaal dat het met een lokale afzet tot een rendabele onderneming zou

kunnen komen, dus werk genereert. Er komen veel lijntjes samen rondom stadslandbouw: de gemeente kan besparen op onderhoud, steeds meer mensen worden zich ervan bewust dat behoud van de biodiversiteit aandacht vereist. Er is de behoefte bij veel mensen in de bebouwde omgeving om contact te houden met groen en met de voedselvoorziening (Eetbaar Rotterdam). Meer vanzelfsprekend bewegen door het onderhouden van de buurtmoestuin, bevorderen van sociale cohesie, het zijn weer andere motieven. En ook het ontwikkelen van lokale markten voor lokale producten, wat de ecologische voetafdruk vermindert door de transportkilometers van het voedsel te beperken. Meer (goed onderhouden) groen gaat wijkverpaupering tegen en bevordert het welzijn van mensen.

Steden bouwen, bijen houden

De populariteit van het imkeren in de stad lijkt mee te liften met de hype van de stadslandbouw. Vanuit haar belangstelling voor stadslandbouw was voor Ingrid de stap naar de basiscursus bijenhouden niet zo groot, toen ze las over vergrijzing onder de imkers. Bijen houden verrijkt haar werk als stedenbouwkundige. Vanuit de bij gezien levert het toch weer een andere kijk op de omgeving: stedelijke ecologie wordt ineens heel praktisch als het om drachtplanten gaat. En via de bijen kwam Ingrid ook vaker in gesprek met mensen die de groene plekken in de stad koesteren en met mensen die geïnteresseerd zijn in echt lokale honing.

De omwonenden van het wijkpark waar één van de volkjes staat, beschouwen de bijen als ‘hun’ bijenvolk. In de tuin kweken de bewoners bloemen, groenten en kruiden en het bijenvolk vormt een onlosmakelijk onderdeel van de tuin, waar iedereen mee meeleeft. Ingrid is een ware ambassadeur wanneer ze aan

de belangstelling en nieuwsgierigheid van mensen tegemoet komt door nauwkeurig te vertellen wat ze doet en waarom.

Wijkhoning

Praktisch betekent het hebben van een volkje in een park dat je vooraf precies bedenkt wat je gaat doen en wat je nodig hebt. Ingrid heeft geen opslagmogelijkheid bij de kast, ze gebruikt soms een lege broedkamer om spullen in te bewaren, maar verder reist alles op de fiets mee van huis naar de bijen en weer terug.

Met zwermpreventie probeert ze heel nauwkeurig te zijn. Ze vindt hierbij de 'zwarte' bijtjes van het wijkpark wat makkelijker te hanteren dan de snelgroeiende buckfastvolken die bij het schooltuinencomplex staan. Daar waren de bijen haar het eerste jaar te snel af. Gelukkig grenzen de schooltuinen bijna aan diergaarde Blijdorp en een volkstuintencomplex waar ook imkers resideren. Dus mogelijk is de zwerm goed terecht gekomen.

Honingslingeren doet ze bij een bevriend imker, want met de honingkamers naar vierhoog is teveel gesjouw. De honing wordt door de bewoners rond het wijkpark met open armen ontvangen, geen enkele honing kan op tegen de honing uit hun 'eigen' Oude Westen-park. De dracht in en rond het park is het hele seizoen verzekerd door de bollen, bloemen en kruiden en hederen in de tuin, de kastanjes, esdoorns, robinia's en linden in het park en de omliggende straten. De kleine vijver voorziet de bijen van het honignodige vocht.

Het wijkpark Oude Westen is in deze vorm een kleinschalig mekka voor de bijen, de imker en de bewoners. En de stadsimker lijkt hier helemaal op haar plek.

foto Ingrid Ackermans

foto Ardlime Korevaar

Boven: reuzenbalsemien en koninginnenkruid. Onder: Ingrid hoort iets zoemen

Detail

Mari van Iersel

foto Mari van Iersel

Bedrading

Imkers bedraden raampjes om daar kunstraat op vast te kunnen zetten. Horizontaal of verticaal, naar gelang de voorkeur van de imker. De bijen maakt het niet uit. Meestal bouwen de bijen de raat zo uit dat er van de draad niets meer te zien is. Hier hebben de bijen wel erg duidelijk laten merken dat ze niet blij zijn met zo'n draad in de raat. Als er veel nectar binnenkomt en ze alle ruimte willen benutten om de honing op te slaan bouwen ze deze ruimte dicht, maar in het broednest willen ze dan nog wel eens een verticale rij cellen op de plaats van de draad, leeg laten.

De lezer schrijft

Bijen en de gsm

Vandaag lees ik in mijn krant (Trouw, 27 febr. 2012) dat de Wageningse wetenschapper Blacquièr de 'onder wetenschappers weggehoonde' invloed van de gsm-stralen op bijenvolken gaat onderzoeken.

Misschien dat mijn ervaring van deze zomer een interessante bijdrage aan die studie kan zijn. Ik was bezig in mijn bijenkast toen mijn mobieltje - diep onder mijn kleren verborgen - overging. Nooit heb ik mijn mobiel bij me, maar ik was hem vergeten en hij zat op zijn normale plek aan mijn ceintuur.

Ik liep zo'n tien meter van de kast weg. Ik sloot de kast niet. Mijn mede-imker was daar nog volop aan het werk. Op zo'n tien meter afstand deed ik mijn kap af en pakte mijn mobieltje onder mijn kleding vandaan. Inmiddels ging hij niet meer over en was alles stil geworden. Maar ja ik was nieuwsgierig wie gebeld had. Toen ik mijn mobieltje te voorschijn haalde, zag ik een groot wolk bijen uit de kast komen. Ze vlogen op mijn handen af. Het werd een kluwen bijen op mijn handen. Het waren er zeker duizend. Ik legde mijn mobiel heel voorzichtig op de grond. En ik deed een paar stappen naar achteren. Ze vlogen nu allemaal naar mijn mobiel op de grond. Even later vlogen ze terug naar de kast. Mij lieten ze achter met een groot aantal steken. Mijn handen waren zo gezwollen dat ik er mee naar de huisarts ging. Deze heeft niet veel gedaan. Ik heb twee dagen met ijs in washandjes alles afgekoeld en de derde dag was alle leed geleden.

Daarom imkers... houd je mobieltje toch maar thuis. En meneer Blacquièr wens ik veel succes bij zijn onderzoek.

Rob Mascini, Heemstede

Bloeiende drachtplanten in april en mei

Het hangt van de temperatuur en de woonomgeving af welke planten in april, mei en juni een belangrijke voedsel- en nectarbron voor de bijen kunnen betekenen. Veel imkers hebben hun bijen in de stad of stedelijke omgeving staan en moeten het van de in de omgeving aanwezige beplanting hebben.

Hierbij een aantal drachtplanten voor dit jaargetijde. Met fotografische bijdragen van Plant Publicity Holland, Jan Kastman, Ardine Korevaar, Bert Lemmens, Hennie Oude Essink, Hans van der Post, Henk van der Scheer.

Kruidachtig

Caltha palustris of dotterbloem

De bloei van dotterbloemen hangt samen met de temperatuur in het voorjaar, maar begint meestal in april. In waterrijke gebieden kunnen ze massaal voorkomen en ze leveren zowel pollen als nectar. Op vochtige grond zijn ze simpel uit zaad op te kweken.

Sinapis arvensis of herik

Pas ingezaaide bermen zien in mei vaak geel van de herik. In volgende jaren verdwijnt dat geleidelijk. Het lijkt soms koolzaad, omdat dat bijna gelijktijdig bloeit. Als leverancier van pollen en nectar kan herik niet tegen koolzaad op, maar door de plaatselijk massale aanwezigheid kan ze een belangrijke bijdrage leveren.

Corydalis of helmblom

Holwortel en voorjaarshelmbloem bloeien al in maart/april, maar de gele helmblom (*C. lutea*) bloeit van mei tot september. Zij wordt meestal niet massaal door bijen bezocht maar je ziet ze er toch steeds wel op vliegen. Bij de nectar kunnen ze niet komen, dus zal het ze wel om stuifmeel te doen zijn.

Lamium of dovenetel

De bekendste soorten van dit geslacht zijn de witte, paarse en gevlekte dovenetel. Het zijn echte nectarbloemen voor hommels. Bijen kunnen moeilijk bij de nectar. Toch vliegen ze er wel op, dus mogelijk lukt het ze iets te verzamelen. Het zijn gemakkelijke planten die op licht beschaduwde plaatsen massaal kunnen groeien.

Glechoma of hondsdrif

Hondsdrif komt overal voor en verdraagt schaduw. Bovendien bloeit deze plant vrij lang. Bijenbezoek is meestal niet massaal maar wel regelmatig. Ook voor deze lipbloemige is de bijentong te kort, maar de plant heeft twee soorten bloemen: tweeslachtige naast vrouwelijke. Dáárop zie je de bijen. Deze heeft een kortere bloembuis.

Trifolium of klaver

Van de klavers is witte klaver voor bijen het belangrijkste. De tong van bijen is te kort voor rode klaver. Witte klaver zie je overal, maar voor een goede nectarproductie zijn een kalkrijke bodem en hoge temperatuur bevorderlijk. Jammer dat veel klaver al gemaaid wordt aan het begin van de bloei in mei.

Vaccinium myrtillus of bosbes

De blauwe bosbes (*V. myrtillus*) komt in niet te donkere loofbossen plaatselijk vrij talrijk voor. De groenachtige bloempjes bloeien in de periode april-juni. Het is een goede nectarplant, maar bijen verzamelen er ook pollen op. Waar deze plant massaal voorkomt, is het een belangrijke drachtplant.

Ajuga of zenegroen

Kruipend zenegroen (*A. reptans*) is de meest voorkomende soort in het wild, maar er zijn allerlei gekweekte vormen. Het is een weinig eisende bodembedekker die bloeit van april tot juni met blauwpaarse bloemen in aarvormige schijnkransen. Honingbijen en solitaire bijen zuigen graag nectar uit de bloemen.

Myosotis of vergeet-mij-nietje

In het wild tref je vergeet-mij-nietjes meestal niet massaal aan, maar ze komen overal voor, zij het dat de soorten verschillen. In tuinen en plantsoenen worden kweekvormen soms wel massaal aangeplant. Het is geen grote drachtplant, maar toch wordt in vrij veel honing pollen van deze plant aangetroffen, wat aangeeft dat ze regelmatig bevlagen wordt. Bloeit van mei tot in de zomer.

Houtachtig

Acer of esdoorn

De Spaanse aak (*A. campestre*), Noorse esdoorn (*A. platanoides*) en suiker-esdoorn (*A. saccharum*) zie je als straatboom, maar ook in parken en tuinen. Esdoorns zijn goede leveranciers van nectar en pollen. De meeste bloeien met weinig opvallende, geelgroene bloemen in mei.

Crataegus of meidoorn

De wilde één- of tweestijlige meidoorn (*C. monogyna* en *C. laevigata*) zijn in sommige gebieden ruim vertegenwoordigd in heggen en aan bosranden. Deze in mei bloeiende struik levert vooral stuifmeel. In openbaar groen staan vaak kweekvormen, daarvan zijn de dubbelbloemige voor bijen nutteloos.

Sorbus of lijsterbes

Behalve de wilde lijsterbes (*S. aucuparia*), zijn er ook andere soorten en kweekvormen die als straatboom gebruikt worden. Ze leveren niet veel pollen en nectar, maar worden soms druk door bijen en andere insecten bevlagen. Bloeien meestal in mei/juni.

Ilex of hulst

Groenblijvende hulst bloeit vroeger dan de bladverliezende beshulst. De bloempjes zijn weinig opvallend, maar de bijen weten ze wel te vinden. Je vindt hulst niet alleen in het openbaar groen maar ook in (beuken)bossen. Het is een inheemse plant. Ze bloeit in mei en levert zowel pollen als nectar.

Cotoneaster of dwergmispel

Soms zie je verwilderde cotoneaster (exotisch), door vogels uitgezaaid. In tuinen en openbaar groen staan veel kweekvormen, lang niet alle zijn van betekenis als bijenplant. Een uitzondering is *C. horizontalis*. Deze groeit horizontaal en wordt vaak gebruikt voor straatbeplanting. Bloeit in mei/juni, levert veel nectar, tot genoeg van bijen en hommels.

Sporkehout of vuilboom

Inheemse drachtstruik die bloeit met weinig opvallende bloemen van mei tot september, met duidelijke voorjaars- en nazomerbloei. Levert zowel nectar als pollen en wordt druk bevlagen. De botanische naam is *Frangula alnus*, maar soms moet je zoeken onder *Rhamnus frangula*. *Rhamnus catharticus* of wegedoorn komt minder voor en is ook een goede drachtplant. Bloeit in mei/juni.

Amelanchier of Drents krentenboompje

Het Drents krentenboompje (*A. lamarkii*) komt uit Canada. Je treft hem hier steeds meer in het wild aan, langs bosranden en in groenstroken. De bloei in april/mei is vaak overvloedig maar van korte duur. Het is vooral een pollenplant, voor nectarproductie moet de temperatuur hoog zijn.

Robinia of acacia

Onze acacia-honing komt niet van de acaciaboom, die in Australië groeit, maar van *Robinia pseudoacacia*. Een goede drachtplant als de temperatuur tijdens de bloei (mei/juni) hoog is. De honing bevat weinig glucose en veel fructose, waardoor ze jaren vloeibaar en doorzichtig blijft. Robinia kan 30 m. hoog worden en is vaak een parkboom.

Kastanje

Paarden- en tamme kastanje horen tot verschillende, allochtone families maar zijn zo ingeburgerd dat je ze verwilderd aantreft. Hier een paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*). Deze bloeit in mei en levert vooral bloedrood pollen. De tamme kastanje (*Castanea sativa*) bloeit meestal in juni en is ook een goede drachtplant.

En wat kan de bijenhouder doen?

In vijf afleveringen gaven we een overzicht van de stand van zaken in het onderzoek over afweermechanismen tegen ziekten en plagen bij honingbijen. Nog steeds wordt daar veel onderzoek naar gedaan, onder meer door de recente internationale aandacht voor honingbijen in verband met abnormale sterfte en verlies van volken. Over de oorzaken van die sterfte wordt verschillend gedacht, maar we weten wel dat abnormale sterfte van bijen van alle tijden is (Ratnieks en Carreck, 2010; Bijdendijk, 1898). We hebben gezien dat er een scala aan mechanismen is waarmee honingbijen zich tegen ziekten en plagen kunnen verweren. Tot slot schetsen we wat de bijenhouder zelf kan doen.

Cornelissen (2010) gaf in een verslag over 2008 en 2009 de belangrijkste gevonden doodsoorzaken voor bijen en broed. Allereerst varroamijt, virussen en nosema. Daarna volgen Amerikaans vuilbroed, Europees vuilbroed, de tracheemijt, de grote wasmot, kalkbroed en amoebeziekte. Deze laatste groep van ziekten en plagen komt in Nederland niet veel voor en is niet direct bedreigend voor onze bijenhouderij.

Wat kunnen wij nu doen? Zoals bij dierziekten in het algemeen, moeten we, met kennis van afweermechanismen, voor honingbijen denken aan maatregelen rond voeding, hygiëne en sociaal gedrag, selectie op ziekteresistentie en bedrijfsmethoden. Mocht het desondanks fout gaan, pas dan een effectieve bestrijding toe. Bedenk dat een volk vitale winterbijen nodig heeft, die in hun popstadium niet door varroamijten zijn geparasiteerd, wil het kunnen overwinteren. Zo zal ook moeten worden ingegrepen als AVB optreedt.

Voeding voorop

Door alle vijf verhalen liep als rode draad het belang van goede

voeding. Een 'schijf van vijf' zoals voor de menselijke voeding is ook van toepassing op de honingbij (Blacquièrre, 2010). Het belang van voldoende en vooral gevarieerde eiwitvoeding kan niet genoeg benadrukt worden. Het bezit van een perfect eiwitvetlichaam en een goede vitellogeninevoorraad is het geheim om veel ziekten te kunnen weren. Vooral de kwaliteit van de peritrofe membraan is van groot belang, zodat Nosemasoorten en virussen niet door de epitheellaag van de middendarmwand heen kunnen breken.

Ook zonder de achtergronden van nosema en amoebeziekte te kennen, weten imkers dat direct bij het begin van het bijenseizoen voor een goede eiwitvoorziening gezorgd moet worden. Dat kan op twee manieren. De eerste is: zorg dichtbij voor voldoende dracht of reis naar gebied waar voldoende te halen is. Waar teveel bijenhouders bij elkaar zitten, wordt de spoeling dun. Er treedt dan eiwittekort op en nog te weinig trekken imkers daar hun conclusies uit. Men blijft op dezelfde plaats zitten want men wil het liefst de bijen achter het huis hebben staan. Ten tweede: zorg bij drachtverbetering voor variatie aan drachtplanten. Dat is essentieel om het hele scala van aminozuren in stuifmeel-eiwitten voor de eigen eiwitopbouw beschikbaar te hebben (Brødschneider en Crailsheim, 2010).

Een ander belangrijk voordeel van een gevarieerd aanbod aan bomen en struiken is de beschikbaarheid van goede harsen waarvan bijen antibiotische propolis maken. In de gematigde luchtstreken, zoals bij ons, blijken bijen harsen te verzamelen van populier, berk, iep, els, beuk, coniferen en paardenkastanje (Ghisalberti, 1979).

Ook de aanwezigheid van probioticabacteriën voor de microflora in de honingmaag is afhankelijk van variatie aan plantensoorten (Olofsson en Vasquez, 2008). Elke nectar bevat haar eigen mix van probiotica en andere antagonistische bacteriën (zie ons artikel van juli/augustus 2011, pag. 20).

Tenslotte iets over het belang van het inwinteren met voldoende suiker. In de VS was in de periode 2007-2009 voedseltekort een belangrijke oorzaak van de sterfte van volken (VanEngelsdorp et al., 2010). Overigens kan ook in het bijenseizoen voedseltekort in combinatie met parasieten een extra gezondheidsrisico betekenen, omdat beide stressfactoren elkaar versterken.

Hygiëne en sociaal gedrag

Hygiëne alleen is niet voldoende om volken gezond te houden. Het bijenvolk zorgt in het algemeen goed voor zichzelf en houdt het nest schoon. Dode bijen worden de kast uit gewerkt, de cellen worden schoongemaakt voor er broed in komt. Oude, afgeschreven foerageersters komen na het buitenwerk niet meer met eventueel opgelopen ziekten terug. En het fenomeen reinigingsvlucht zegt ook al genoeg over het hygiënische gedrag van de

foto: Evelien Rutgers

Goede voeding

honingbij. Van nature zoekt een bijenvolk regelmatig een andere woning, waarmee weer met een schone uitgangssituatie gestart wordt. Als de bijen niet vrij zijn om te kiezen, is het niet meer dan logisch dat de bijenhouder het bijenvolk een verse schone kast aanbiedt.

Wasraten moeten we eens in de twee jaar vernieuwen; zo beginnen we met een schone lei. In feite bootsen we hier als imker de natuurlijke situatie na, omdat na het zwermen direct nieuwe raat wordt gebouwd.

Nog een voorbeeld van 'gezond' sociaal gedrag is gelegen in de temperatuurregeling in het volk. Als imker kunnen we ervoor zorgen dat volken groot genoeg zijn om voldoende energie te hebben voor die temperatuurregeling. Kortom: winter geen volken in die kleiner zijn dan 5.000 bijen. Is het voorjaar tijdens de popontwikkeling te koud, dan ontstaat stress in het volk. Is dat sterk genoeg, dan kan het de temperatuur in het broednest met een halve graad verhogen en het risico van infectie met kalkbroed verminderen.

Horizontale besmetting kan optreden door vervliegen en rove-rij, vooral als met grote groepen gereisd wordt. Let hierop bij de bestuiving en bij reizen naar hoofdrachten. Zet de volken voldoende ver uit elkaar.

Selectie op ziekteresistentie en andere eigenschappen

In verschillende landen onderzoekt men de mogelijkheid van selectie van bijen met een goede afweer. In de praktijk valt dit tegen (Moritz et al., 2010). In de toekomst kan men genen identificeren die een rol spelen bij resistentie tegen ziekten. Maar voordat die kennis echt aan grotere resistentie bijdraagt, is nog een lange weg te gaan.

In Nederland zijn verschillende groepen bezig met het zoeken naar varroaresistente bijen. De meeste kansen liggen o.i. bij het programma BeeBreed, een programma met het ras Carnica. Via BeeBreed is vooruitgang geboekt bij o.a. de selectie op honingproductie en zachtaardigheid. Ook kenmerken van varroaresistentie worden tegenwoordig in dit programma meegenomen.

Zoals al eerder is aangegeven wordt het belang van propolis voor de afweer van ziekten onderschat. Bekend is dat Kaukasische bijen meer harsen verzamelen voor het maken van propolis dan andererassen. Misschien is het interessant om die eigenschap in te kruisen.

Bedrijfsmethoden

Ook via uw bedrijfsmethode kunt u de afweer tegen ziekten en plagen ondersteunen. Hier drie aandachtspunten:

• Zwermen als ontsnappingsstrategie

Voor de vermindering van ziekten in het volk of om te ontsnappen aan besmettingen, vertonen bijen het sociale gedrag van het zwermen. Uiteraard is zwermen essentieel voor de voortplanting, maar het aspect van ziektepreventie wordt waarschijnlijk onderschat. Laat daarom in de zwermtijd het hoofdvolk met het broed en de oude koningin zich maximaal – voor de honingproductie – ontwikkelen. Varroa kan in die hoofdvolken worden gereduceerd door het inbrengen van een raam met uitgebouwde darrenraat. Na beleggen van het raam en sluiten van de broedcellen wordt het raam verwijderd. Tegelijkertijd kan een aflegger met broed apart worden gezet om, tegen de tijd dat in de broedaflegger een nieuwe koningin begint te leggen, een varroabehandeling te geven. Dit volk wordt dan het nieuwe productievolk voor het komend jaar. De Celler rotatiemethode berust hierop (Van Praagh, 2006).

• Inwinteren met eigen honing

In het tweede verhaal is het belang van honing en pollen voor de preventie van ziekteverwekkende micro-organismen beschreven. Van nature zal het bijenvolk profiteren van de aanwezigheid van honing met haar lage pH en het antimicrobiële peptide defensin-1 en andere antibiotische stoffen. Ook pollen biedt preventie tegen ziekten. U zou daarom bij het inwinteren aan beide zijden van het broed een raam met honing aan het volk kunnen geven, om zo de immuniteit tegen ziekten te stimuleren.

• Benutting van propolis

Behalve tegen bacterieziekten werkt propolis ook tegen virussen, schimmels, wasmot en varroa. Laat daarom na het afkrabben van de bovenlatten de propolis onderin de kast. U kunt ook een zogenaamde propolismat op de latten te leggen. Die matten zijn bedoeld om propolis te winnen, maar bovenop het volk laten liggen kan een gunstige invloed hebben op de individuele en sociale immuniteit.

Literatuur zie: www.bijenhouders.nl > tijdschriften > aanvullende informatie > april 2012

foto redactie

Ontsnappingsstrategie

foto Gert-Jan Schreuder

Gecontroleerde paring onmisbaar voor selectie

Open imkerijdag: vertel het verhaal van de bijen

Wat is er nou mooier dan over je hobby te kunnen vertellen? Moeilijk te organiseren is het in elk geval niet. Tijdens de Landelijke Open Imkerijdag op 14 en 15 juli krijgt u daar alle gelegenheid voor. De ervaring is dat er zeer geïnteresseerd publiek komt en gesprekken veel langer en veel diepgaander zijn. Zeker als de imker de bezoekers direct bij zijn of haar bijenkasten ontvangt.

Een tafeltje met wat voorlichtingsmateriaal, een lege kast, ramen met kunststraat en uitgebouwde ramen, een raam met stuifmeel en honing, een moerrooster, een invoerkooitje, een pijp: alles wordt door bezoekers aangegrepen om vragen over te stellen.

De eerste bezoeker begint, een volgende bezoeker valt midden in het gesprek, blijft luisteren, stelt ook een vraag, de volgende bezoekers komen, en voor je het weet sta je tegen een hele groep te praten, aan één stuk door. En je bent natuurlijk een goede gastheer of gastvrouw.

Meer bezoekers in het Jaar van de Bij

Bijna 250 imkers of afdelingen stelden in 2011 hun imkerij open. Ze werden naar schatting door 12.000 geïnteresseerden bezocht. Een enorm aantal. We verwachten, gezien de aandacht voor het 'Jaar van de Bij', dit jaar dat aantal te overtreffen. Het themajaar is mede georganiseerd door de KNNV en de IVN. Klop bij hun plaatselijke of regionale afdelingen aan, als zij het al niet bij u doen. Bespreek hoe je elkaar kunt versterken en gezamenlijk bezoekers kunt trekken: bijvoorbeeld via de plaatselijke of regionale krant, omroep of kabelkrant. Op www.bijenhouders.nl van de NBV staan downloadbare voorbeelden van een persbericht, het affiche en van routebordjes. U vindt er ook de nodige tips voor het organiseren van een succesvolle dag. Kijk op de website naar de enquête-uitslag van vorig jaar. Die geeft ook een goed beeld hoe positief de deelnemers toen waren. Enkele feiten: 47 personen hebben zich aangemeld voor een beginnerscursus, 82 voor een snuffelcursus en er zijn er 21 donateur gemaakt.

Individueel meedoen of als afdeling

Meld u aan, zelf of via uw afdeling. Opgeven kan alleen via de website van de NBV, dus **niet per mail, brief of telefoon**. U kunt het presentatiepakket of afzonderlijke artikelen via de site bestellen. Er is keuze uit wildebijzenkaartjes, zakjes zaad, de bijenkrant (speciaal ter gelegenheid van het Jaar van de Bij uitgegeven), de nieuwe special over het houden van bijen van de NBV en de openimkerijdagbanier. Alles in één pakket is voordeliger. De leden van de Werkgroep Landelijke Open Imkerijdagen doen er alles aan om ook landelijke aandacht voor dit evenement te krijgen. Wij zijn ervan overtuigd dat de open imkerijdag een aansprekende manier is om het imkeren onder de aandacht te brengen. Doe mee!

Voor wie wil telen met Carnica

Bestuur VCI

Om aansluiting te hebben met de opening van het bevruchtungsstation Vlieland (Bijenhouden maart, p. 13) kunnen mensen op 23 mei overlarven bij de telers die op de site van de VCI staan (www.verenigingvancarnicaaimkers.nl). Het is noodzakelijk eerst een afspraak te maken. Andere data zijn, na afspraak, ook mogelijk. Twee weken later kan er ook overgelarfd worden voor de tweede ronde Vlieland.

Dit jaar zet de VCI in verschillende regio's ook doppenprojecten op. Mensen die willen overstappen op Carnica kunnen zich aanmelden bij Dennis van der Waals. Deelnemers worden begeleid om de ombouw tot een goed einde te brengen.

Zie voor de gegevens van Dennis van der Waals en ook voor meer informatie over deze projecten bovengenoemde website.

foto Ina van der Vliet

Spannende spiegelkorf

Nieuwe stadsimkers in Maastricht

Floriade verspreidt al 'bijenvirus'

Bijenhouden in de stad wint steeds meer aan populariteit. Toen Bijenhouden najaar 2011 een oproep plaatste om stadsimkers te mogen interviewen, stroomden de aanmeldingen uit het hele land binnen, uit kleine én grote steden. In steden als Amsterdam en Tilburg wordt al volop geïmkerd. Zoals we al eens berichtten, zijn ook in wereldsteden als New York, Londen, Parijs en Berlijn imkers actief. Niet verwonderlijk als je bedenkt dat in een stedelijke omgeving vaak grotere variatie is aan bloemen en planten dan in grote delen van ons platteland. In Maastricht startte op 6 maart 2012 een bijzonder stadsimkerproject voor nieuwe imkers, waarvan de wortels in de aanstaande Floriade liggen.

Het collectief van Bee Collective

Op het oude terrein van de Koninklijke Sphinx, waar vroeger de toiletputten werden gemaakt, gaat een enthousiaste groep onder de naam Bee Collective voor het eerst een aantal bijenvolken verzorgen. Het initiatief ligt bij de mensen van architectenbureau meier+moor, Studio Kernland, Werkmannen en Robin van Hontem Product Design, de creatieve geesten achter het Bijenpaviljoen op de Floriade 2012. Ervaren imker Pierre van de Wal begeleidt het project en zorgt dat de aspirant-imkers de beginselen van het bijenhouden onder de knie krijgen.

Steeds meer bijenhouders zoeken met hun bijenkasten de stad op. De balkons, achtertuintjes, parken en plantenbakken in het stedelijke gebied bieden met hun grote variatie aan bloeiende, onbespoten planten het ideale klimaat voor de honingbij. Bee Collective wil mensen bewegen zich aan te sluiten bij deze nieuwe generatie imkers. Samen met ervaren bijenhouders worden er platforms opgezet, die de jonge imkers informeren, begeleiden en ondersteunen bij het houden van bijen in de stad. Zo ook in Maastricht. Janicke Kernland wil dat het houden van bijen zichtbaar wordt. "Wij willen de bijenkasten markeren en open dagen houden. Op vaste tijden is iemand bij de bijen aanspreekbaar. De burger wordt zo nauw betrokken bij het project".

Verschillende motieven

In Maastricht zijn op de eerste bijeenkomst zes enthousiaste mensen die meer willen weten, ieder met zijn of haar eigen motivatie. Smaakkunstenaar Jeffrey Kuckelkorn heeft een restaurant en cateringbedrijf in Heerlen. Hij serveert gerechten waarvan de ingrediënten uit eigen tuin komen. Maaïke Bierman uit Maastricht is nieuwsgierig en heeft interesse in alles wat biologisch en cradle2cradle is. Myrthe, ook uit Maastricht, vertelt dat haar moeder vroeger bijen hield. Myrthe moest bij afwezigheid van moeder wel eens een zwerm scheppen. "Dat vond ik niet altijd even leuk", aldus

Myrthe, "ik wil nu wel eens weten hoe het echt moet."

Daniel Meier en Robin van Hontem leggen het principe van Bee Collective uit en Pierre van de Wal vertelt dat hij op een eenvoudige, praktische wijze zorgt dat de mensen de elementaire kennis van het bijenhouden onder de knie krijgen. Daniel: "Door samen één of meer bijenvolken te verzorgen zorg je ervoor dat er altijd één of meer imkers aanwezig zijn, ook in vakantieperiodes. De gezelligheid van het samendoen staat voorop. Daarnaast doen we het voor de stad en het milieu. Natuurlijk willen we uiteindelijk ook de beloning oogsten. Dit alles onder het toezien van ervaren imker van Pierre". Pierre stelt twee oude simplexkassen ter beschikking. Ze moeten wel weer van een fris verflaagje worden voorzien, maar, zegt Pierre, "Ik imker er nog mee, dus ze zijn verder in goede staat". Daniel zegt dat het verlaten Sphinxterrein een ideale plek is om te imkeren. "Midden in de stad, ommuurd en geen directe burens. Het terrein ligt er wat desolaat bij, maar ook dat is geen bezwaar. Integendeel, zou ik zeggen. Ik hoop dat we met deze groep enthousiaste imkers het project tot een succes kunnen maken". Kijk ook op www.beecollective.eu.

Foto boven: Het Sphinx-terrein, met een stukje skyline van Maastricht. Wie goed kijkt, ziet het klein hoefblad bloeien

Schema 2012

Buckfast-bevruchtungsstation Ameland

Voor 2012 zijn er zo'n 80 potentiële darrenvolken beschikbaar, hoeveel het er werkelijk worden blijkt dit voorjaar.

De volken zijn dochters van de Lo83(WF) die we daarvoor geselecteerd hadden. De darrenlijn voor 2012 is: Lo83(WF) = Lo720 x B89 (AM): L26(HJG) x CS0225: o6-L41(HJG) ins L44(JBB: o4-Lo2(HJG) ins Lo1(HJG) (import Neuseeland). Koninginnen voor de darrenvolken hoeven niet op Ameland te paren om toch raszuivere darren voort te brengen. Van de ingewinterde volken wordt dit voorjaar een selectie van 16 volken voor Ameland gebruikt.

Ook dit jaar is het de bedoeling om drie bevruchtungsperiodes van twee weken te organiseren. Tijdens de derde periode zal er weer een tweede darrenlijn worden geplaatst.

De prijs voor het inbrengen van een bevruchtungskastje blijft laagdrempelig: € 8. Dit ondanks de kosten van vergoedingen voor de darrenvolken, vrachtwagens huren, bootkosten, overnachtingen voor de vrijwilligers op Ameland. De Stichting is er niet voor bedoeld om winst te maken.

Voor 2012 zijn de inzenddata als volgt vastgesteld:

1e periode 2 juni, 2e periode 16 juni, 3e periode 30 juni. Het halen en brengen in Holwerd is in alle gevallen tussen 10.00 uur en 11.30 uur aan het begin van de pier (links, net na de dijkovergang).

Tijdschema voor de inzender

	periode 1	periode 2	periode 3
overlarven	15 mei	29 mei	12 juni
uitlopen	27 mei	10 juni	24 juni
naar Ameland	2 juni	16 juni	30 juni
terug van Ameland	16 juni	30 juni	14 juli

Ameland-jaar 2011 in het kort

Het bevruchtungsstation heeft in 2011 weer goed gefunctioneerd. We draaiden voor de tweede maal met drie periodes. Op 29 mei startte de eerste. Die was overtekend en we moesten dan ook vele liefhebbers voor inzending teleurstellen en verwijzen naar de tweede. De inzenders kwamen, net als andere jaren, hoofdzakelijk uit Nederland, Duitsland en België. De resultaten waren gemiddeld over de drie periodes ± 82%. Beter dan in 2009, toen we ook drie periodes hadden en het weer vooral in de eerste periode minder goed was. Opnieuw scoorde een aantal imkers 100% geslaagde bevruchtungen.

Twee weken is voldoende

Voor goede bevruchtungsresultaten blijft het belangrijk dat de koninginnen minstens 5 dagen oud moeten zijn vóóordat ze naar Ameland gebracht worden (zie het tijdschema, dat ook op www.buckfastameland.nl en www.stichtingbijen.nl wordt gepubliceerd).

Een imker vertelde ons dat zijn minder goede resultaat hem teleurstelde. We hebben hem uitvoerig geïnformeerd en aangegeven dat dit niet lag aan een periode van twee i.p.v. drie weken, zoals hij meende: als het merendeel van de imkers hun kastjes terugkrijgt met gesloten broed, dan waren de koninginnen oud genoeg toen ze op het eiland kwamen. Is er geen broed en komt dat bij meerdere koninginnen van een inzender voor, dan was er hoogstwaarschijnlijk iets aan de hand bij de voorbereiding van de kastjes. Later gaf deze inzender ruitelijk toe dat hij jongere koninginnen in zijn kastjes had gedaan dan in het schema was voorgeschreven.

Job van Praagh vertelde ons dat op sommige Duitse eilanden na twee weken wordt gekeken of er voldoende broed aanwezig is. Zo ja, dan worden de kastjes gesloten en verstuurd. Is er op dat

foto Jan Wijnberg

Darrenvolk in orde? Voor water is gezorgd, zie de kuip op de achtergrond

moment nog geen broed aanwezig, dan worden de volkjes bijgevoerd en nog een week aanhouden. Op Ameland kan dat niet en het is ook niet gewenst. Hiermee hopen we duidelijk te hebben gemaakt dat een periode van twee weken lang genoeg is.

Let op de roostertjes

Dit jaar waren er weer Apideakastjes met een koninginnenroostertje in plaats van een darrenroostertje. Bij de nieuwe Apidea's worden twee roostertjes geleverd: één om te zorgen dat de koningin niet in de voeruumte komt en één bestemd voor het vlieggat, om te voorkomen dat de koningin uitvliegt. Deze koninginnenroostertjes hebben *openingen van 4,2 mm breed* en zijn dus geen darrenrooster. Zou je dit roostertje voor de vliegopening gebruiken, dan kan de koningin niet op bruidsvlucht gaan. Er worden ook rondjes verkocht die én een koninginnenrooster hebben (d.w.z. de koningin en de darren kunnen er niet door, de werksters wel) én een rooster waardoor zowel darren, koninginnen als werksters in en uit kunnen vliegen. Deze roosters geven verwarring op de bevruchtingsstand en we zijn dan wel gedwongen de grootste opening te gebruiken (*wat niet de bedoeling is*) omdat er geen echt darrenrooster aanwezig is. Als imker moet je dus heel kritisch naar je darrenroosters kijken (*darrenrooster: openingsbreedte 5,2 mm*).

In 2011 kregen we geen meldingen van imkers die hun koningin van Ameland thuis nog weer op bruidsvlucht zagen gaan. Blijft natuurlijk, dat men alert moet zijn. Blijkt bij de eerste controle dat de koningin nog maar net aan de leg is, gebruik dan gedurende de eerste dagen dat de koninginnen weer thuis zijn, een koninginnenrooster totdat er gesloten broed is.

Voor het eerst hebben we op Ameland de darrenvolken op de aanbevolen manier behandeld met mierenzuur. Dit zuur zou ook nosema tegengaan.

Net als voorgaande jaren heeft pension Molenzicht op Ameland ons weer gesponsord door de eerste overnachtingen voor haar rekening te nemen. Wij danken hiervoor de eigenaresse, mevrouw Brouwer, die enthousiast met ons meeleeft.

Stichting Nederlandse Buckfastbijenteelt, Van Loghemstraat 67, 9731 MD Groningen, t 050-5421794, e buckfastbijenteelt@tiscali.nl, i www.stichtingbijen.nl

advertentie

Teeltstation Ameland

buckfastameland@me.com

**Leverancier van raszuivere
eiland-bevruchte koninginnen
(en standbevrucht).**

Websitebespreking

Bijensite voor kinderen

Linda Bierings

www.de-heer-bij.nl is een unieke website waar kinderen op een speelse manier veel kunnen leren over de wonderlijke wereld van de bijen. Het leuke van deze site is dat deze bedacht is door de hoofdpersoon van het in het afgelopen najaar verschenen kinderboek *Monster en Meisje*. In dit boek maak je kennis met al de denkbeeldige vriendjes van Meisje. Eén van die vriendjes is de deftige Heer Bij. Als Meisje op een dag bij hem langsgaat, zit De Heer Bij in zak en as omdat het zo slecht gesteld is met de bijen. Meisje wil hem heel graag helpen en ze bedenkt een slimme moderne oplossing: ze gaat een website voor De Heer Bij maken. Op die manier kan ze aan iedereen op de wereld laten weten dat de bijen een probleem hebben en ze kan de mensen aanmoedigen om de bijen te helpen. De Heer Bij vindt het een veur-tréffe-luk idee en draait van geluk een rondje om zijn wandelstok!

Op website De-Heer-Bij.nl komt later in dit jaar een bijzondere 'imkercursus' te staan. Deze cursus voegt een digitaal kinderboek en educatief materiaal over de bijen samen in een prachtig vormgegeven project. Het verhaal vertelt hoe Meisje een imker wordt nadat een zwerm bijen besloten heeft om in haar tuin te komen wonen. De Heer Bij stelt een perzzzoonlijk imker-team voor haar samen, bestaande uit een werkster en een dar. Zij zorgen ervoor dat Meisje alles over bijen en imkeren komt te weten. De imkercursus bouwt zichzelf op door niet alle lessen meteen zichtbaar te maken, zo lijkt het net alsof je naar een echte cursus gaat. De website zelf is gevuld met informatie over wat kinderen allemaal zelf kunnen doen om de bijen te helpen. Er wordt verteld over bijenhôtels bouwen, bijenbloemen zaaien, een imker bezoeken en het maken van een bijen-spreekbeurt. Ook is er een speelplein waar spelletjes, kleurplaten en leuke filmpjes op staan. Op de homepage staan de laatste nieuwtjes zodat het ook een weblog-functie heeft. Kinderen wordt gevraagd hun eigen ideeën in te sturen en die worden dan vervolgens gepubliceerd op de site. Zo blijft de site zichzelf vernieuwen, net zoals een bijenvolk dat doet. De Heer Bij en Meisje hopen dat u zelf ook mee wilt werken om de website nog bijzonderder te maken. Ideeën of suggesties zijn welkom op berichtjes@de-heer-bij.nl.

De Heer Bij is een initiatief van MoodyDoodle, een jong bedrijf dat een verhalenwereld voor kinderen creëert. Voor meer informatie zie www.moodydoodle.com. De Heer Bij is in samenwerking met een imker van de NBV tot stand gekomen die tevens is afgestudeerd in Kinder- en Jeugdliteratuur.

EVB herkennen

Bram Cornelissen, *bijen@wur*

Europees Vuilbroed (EVB) is één van de meest onderschatte broedziekten die we hebben in Nederland. Deze broedziekte komt veel voor en kan ernstige schade aan bijenvolken veroorzaken.

De meest opvallende kenmerken van EVB zijn een sterke zure geur en 'gesmolten' larven in de broedcellen. Omdat bij een beginnende infectie vaak maar een aantal broedcellen aangetast zijn, is EVB vaak moeilijk te herkennen. Door vroegtijdig een diagnose te stellen kan een ernstige besmetting de kop in gedrukt worden. Stuur dus een monster naar *bijen@wur*. U kunt het ook zelf onderzoeken met één van de 'Diagnostic Kits' van Vita®. Deze diagnostische hulpmiddelen zijn erg betrouwbaar (+98% volgens de brochure) en worden ook door onderzoekslaboratoria gebruikt. Ook voor Amerikaans Vuilbroed bestaat een kit.

Er zit een addertje onder het gras. Het is mogelijk dat alle EVB-symptomen aanwezig zijn, maar dat de testkit geen positief resultaat geeft (de overige 2%). In dat geval kan het om een afwijkende stam van de EVB-bacterie gaan. Stuur in dat geval alsnog een monster naar *Bijen@wur*. De testkit is te bestellen via het Bijenhuis. Let op: hij is beperkt houdbaar. Meer informatie over EVB is te vinden op www.bijen.wur.nl/NL/vuilbroed.

Een kit

Zoekkaart wilde bijen

Welke wilde bijensoorten vliegen in uw tuin? De grasbij, de rosse metselbij, de maskerbij of de klokjesdikpoot? Ontdek het zelf met de zoekkaart 'wilde bijen in tuinen' die bij dit nummer van *Bijenhouden* is gevoegd. De kaart is een gezamenlijk initiatief van het 'Jaar van de Bij' waar ook de NBV in participeert. Wilt u er meer ontvangen, bijvoorbeeld voor gebruik tijdens de Landelijke Open Imkerijdagen (14 en 15 juli) of voor een schoolproject? Bestel de zoekkaart dan voor 1 euro per stuk bij het Bijenhuis te Wageningen.

Bij het vorige nummer trof u de gratis *Bijenkrant* aan. Hiermee kunt u uw burens, familie of vrienden stimuleren om bijen te helpen. U kunt natuurlijk ook zelf extra aan

de slag gaan in uw tuin of op uw balkon. Ook de *Bijenkrant* maakt deel uit van het pakket voor de Landelijke Open Imkerijdagen dat binnenkort weer te bestellen is. Net als de zoekkaart is deze krant gemaakt door de initiatiefnemers van het 'Jaar van de Bij', zie www.jaarvandebij.nl.

'Bijen in Beeld'

Nog meer weten over de diertjes die je vindt met de zoekkaart? Bij de KNNV-uitgeverij verscheen dit jaar het boekje *Bijen in Beeld*. Het beschrijft in 32 kleine bladzijden de honingbij én 15 soorten wilde bijen. Het begint met de leefwijze van deze insecten. Ook hierbij zit een (uitklap)kaart, waarbij het nummer verwijst naar de pagina met bijhorende informatie. De tekst is van Kees de Heer, met advies van Rob Buiten. De illustraties zijn gemaakt door Elwin van der Kolk en Jasper de Ruijter (Tringa-Paintings). Voor € 4,95 is het te koop in het Bijenhuis.

Inbinden *Bijenhouden*

Jaargangen van '*Bijenhouden*', '*Bijenteelt*' en '*Bijen*' laten inbinden kan tot 30 april 2012. Voor meer informatie zie het decembernummer.

Foto van de maand

Sinds 2010 zijn de bijen van Wilfred Muis uit Epe gehuisvest in een rijdende bijenstal zoals hij meermalen in Hongarije heeft gezien. Zijn 28 Dadantkasten kunnen zo in één keer worden vervoerd en bij de drachtbron geplaatst worden. De eerste verplaatsing in 2010 was naar de kersenboomgaard van 5 ha in Dronten.

Familieberichten

Op 24 februari overleed, volkomen onverwacht in de leeftijd van 67 jaar, onze medebroeder

HENDRIK BEEK

Hij was 32 jaar lid van ons gilde. Zijn overlijden is een groot verlies voor ons. Hendrik maakte van onze bijtuintuin aan de Buurstede een waar lustoord. Daardoor was hij ook bij de buurtbewoners erg bekend. Hij maakte met iedereen een praatje.

*Bestuur en leden
Bijenhoudersgilde Oosterhout*

Met respect en achting gedenken we ons zeer gewaard lid, collega-imker en oud-bestuurslid

THEO (THÉ) EGELMEERS

Thé stierf op 24 februari in de leeftijd van 83 jaar. Hij was 60 jaar imker. Hij werd tijdens de Ambrosiusviering van 15 december jl. daarvoor nog in de bloemetjes gezet; hetgeen hij zeer waardeerde.

Ondanks een jarenlange, ernstige oogziekte kon Thé, met hulp van zijn vrouw An, blijven genieten van zijn prachtige bijen(volken).

Thé was wat ze in het Brabants zeggen 'Unne zaachte mens': zachtmoedig, aardig, bescheiden, eenvoudig, mild en aimabel.

Wij hebben afscheid moeten nemen van een kundig imker, een fijne collega en een bijzonder fijne man.

*Bestuur en leden
St. Ambrosius Boekel e.o.*

Op 14 februari overleed, volkomen onverwacht, in de leeftijd van 52 jaar, onze medebroeder

FONS KOREMAN

Hij was 25 jaar lang een gewaardeerd lid van ons gilde.

*Bestuur en leden
Bijenhoudersgilde Oosterhout*

Bijenhouders in Boxtel en omstreken hebben afscheid moeten nemen van

JAN MOLENAAR

die behalve fanatiek imker een gedreven pionier van verenigingsactiviteiten was. Hij overleed 19 februari 2012 op 84-jarige leeftijd.

Jan Molenaar legde in 1973 de basis voor zowel de Boxtelse bijenmarkt als de eerste lokale verenigingshal. Ook was hij vanaf de oprichting in 1975 een kwart eeuw lang actief voor De Vrienden van de Ambrosiushoeve, in Hilvarenbeek. In december 2011 is Molenaar nog gehuldigd voor 40 jaar lidmaatschap van vereniging en NBV. Bij die gelegenheid overhandigde Mari van Iersel hem namens de NBV de gouden verenigingsspeld.

*Bestuur en leden
NBV afdeling Boxtel*

Op woensdagavond 15 februari is op 47-jarige leeftijd overleden ons lid,

RENÉ VERKERK

Tijdens werkzaamheden in zijn molen is René verongelukt. René heeft de basis cursus bij onze afdeling gevolgd en had sindsdien zijn bijen bij zijn molen staan. Naast treinmachinist en muzikant was hij molenaar. In 2006 zijn we met de afdeling bij zijn molen aan de Kinderdijk op bezoek geweest. We werden gastvrij rondgeleid en hebben de dag afgesloten met een heerlijke BBQ. René was een vrolijke en vriendelijke man die graag met de natuur bezig was. We wensen allen die hem dierbaar waren veel sterkte bij het verwerken van dit verlies.

*Bestuur en leden
NBV afdeling Dordrecht*

NBV

21

NEDERLANDSE
BIJENHOUDERSVERENIGING

VERENIGINGSNIEUWS

Jaargang: 6
..... april
..... 2012

Op 4 maart 2012 is overleden ons lid de heer

JOOP VEENSTRA

Joop was een markant lid van onze vereniging. Hij heeft als bestuurslid onze vereniging mede geleid door een periode die zich kenmerkte door reuring. Almere was in wording en de imkervereniging eveneens. Zaken rond de verplaatsing van het bijenpark op verzoek van de gemeente, heeft hij ter hand genomen en afgerond. Joop was imker en hield van zijn bijen. Het afgelopen jaar werd hij ernstig ziek maar hield zijn stal en bijenkast aan. Je kon niet weten en hij had nog zoveel plannen. Het heeft niet zo mogen zijn. Joop overleed in de leeftijd van 75 jaar. Wij wensen zijn vrouw Joke en de kinderen veel sterkte toe om dit verlies een plaats te geven.

*Leden en bestuur,
NBV afdeling Zuid-Flevoland*

Vraag & aanbod

Adverteren in Vraag & aanbod is uitsluitend bedoeld voor de particulier die materiaal incidenteel te koop aanbiedt. Vraag voor handelsadvertenties de tarieven op bij het redactiesecretariaat.

Te koop: bijenvolken Buckfast F1.
A. Mooten, t 0599-212934 (Buinen).

Te koop wegens ziekte: Buckfastvolken en materialen, 4-, 6-, 7- en 12-raamskasten, honingkamers, 2 honingslingers, ontzegelmachine en een watergekoelde kunststraatspers. Alles Dadantmaat. t 0181-483819 (Oostvoorne).

Buckfastvolken op raam, volken worden ongeveer vanaf begin april overgezet in eigen kasten. F1-volken 2011 diverse afkomsten van 7 raszuivere koninginnen. Ook volken met raszuivere koningin; 2 afkomsten: B4(DAB) = B32(AH) x B78(TR) aangepaard op Ameland-West door AMo6121 darren. L104(AM) = L26 (HJG) x B25(CS) aangepaard op Ameland-Oost door cecropia MKW o8-99 darren. Inl.: D.A. Blanken, Schaapweg 12 te Warffum, t 0595-423315, e famblanken@hetnet.nl

Te koop i.g.v. visuele beperking: gehele imkerijboedel. Alle bijenkasten, 3 BK en 1 HK, bodem en tussenbodem, roosters, voerbakken en onbebr. ratenbestand, zijn in perfecte staat, Simplex, bestand tegen zuren. P. Elshout, t 046-4492987 (Susteren), e peterelshout@ziggo.nl.

Te koop: Kunststraatgietvorm van RVS 35 x 20 cm z.g.a.n. en een koperen was-smeltpan au-bain-Marie inhoud 8 ltr., met toebehoren. Prijs € 375,-. C. de Roij, t 013-4630948 (Tilburg).

Te koop: ontzegelbak RVS van Siegerland, in goede staat € 50,-. Tevens een Bijenhuis broedstoof, nooit gebruikt € 100,-. Harry Alting, m 06-13543930 (Switerbant).

Te koop aangeboden tweedehands bij-enkasten vanaf € 30,-. Zeer geschikt als reservemateriaal + slinger. etc. Jaap Jager, t 0222-317835 (Texel).

Te koop: voor musea of tentoonstellin-gen: vele soorten bijenkasten en korven, eiken honingpers, sierhoningpotten,

platen en vele andere zaken, die met bijenteelt te maken hebben (gehad). T. Langerak, t 0348-417203, e teunelly.langerak@versatel.nl.

Thea en Nico Oudhof wonen al weer 25 jaar op de Pioch in Zuid-Frankrijk. Onze vakantiewoningen en boerderij-camping staan weer voor u klaar. i www.lepioch.nl.

Bezoekerscentrum Imkerij Immenhof. Dit omvat een imkerij, wijngaard, tuinen, expositieruimte met permanente expositie, terras en plantenverkoop. Een uniek en gezellig uitstapje voor uw vereniging, familie of bedrijf. Voor meer info: i www.imkerij-immenhof.nl of t 024-3584543. Gonnie en Marcel Hallmans, Rijksweg 224, Molenhoek/Heumen.

Imkernieuws ontvangen?

Zorg dan dat de NBV uw e-mailadres heeft. Of gebruik het kaartje dat bij het novemnummer was gevoegd.

advertenties

Imkerij de Werkbij

Open Dag

16 juni 2012
van 10.00u tot 16.00u

De Werkbij: professionele imkerij en groothandel.

Enthousiast en vanuit de praktijk, delen wij graag onze ervaring!

Als imker vindt u bij ons alle kennis en producten die u nodig heeft.

Wij zijn er voor bijen én mensen.

Veel leuke kramen en demonstraties. Dé ontmoetingsdag voor imkers, dé dag om bijen te leren kennen en de BEE-Buzz te ontdekken!

Voor de kinderen: Springkussen, Kaarsen maken, Kleurwedstrijd: download de kleurplaat van www.dewerkbij.nl

Van harte welkom in Rhenen!

Kijk ook in onze webwinkel

Noordelijke Meentsteeg 18
3911 SE RHENEN
0317 - 612942

Hoofdweg 35
8166 AC EMST
bel Rhenen

www.dewerkbij.nl
info@dewerkbij.nl

is uw tuin klaar voor de lente?

Een mooie tuin is één, maar bij het mooier houden komt veel kijken. Geef het onderhoud in handen van een vakbekwaam hovenier, dan geniet u het hele jaar van uw tuin!

groen dok

ontwerp en advies voor de groene buitenruimte

Irma de Jager

wageningen 06-81327015
dejager@groendok.nl
www.groendok.nl

Agenda

Het gehele jaar Weert

Natuur- en Milieucentrum 'De IJzeren Man', Geurtsvenweg 4, is het hele jaar open. Meer informatie en openingstijden zie *i* www.nmcweert.nl. Inl.: **t** 0495-524893, **e** info@nmcweert.nl.

14 april Driebergen

De 51e P.J. Beens Bijen- en Natuurmarkt, op het terrein van de Zonheuvelschool, Burgermeesterpark. Verkoop van volken v.a. 07.00 u. Altijd weer gezellige markt, zowel voor de imkers als voor andere natuurliefhebbers en -liefhebberijes. Duurt tot 13.00 uur. Inl.: Leo Gensen, **t** 0343-597519, **e** gensen@casema.nl, *i* www.bijenvereniging-driebergen-doom.nl

15 april Someren

Tuinfair, een plantenruilbeurs en informatiemiddag i.s.m. Groei & Bloei Asten/Someren, van 12.00-16.00 uur in het Verenigingsgebouw 'de van Gijsselshof', Bosrandweg (richting Keelven). Stekjes, zaden, gescheurde of uitgestoken drachtplanten ruilen. Verkoop van plantjes, bijenproducten, materialen etc. Inl.: Leendert van den Bosch, **t** 0493-490020, **e** l.bosch11@chello.nl.

15 april Horst a/d Maas

Natuur- en Bijenmarkt van 09.00-13.00 uur, bij 't Zoemhukske, Praktijkcentrum voor Bijenteelt, Kasteellaan 3. Vrij entree Inl.: Sjraar Thijssen, **t** 077-3541901, **e** g.thijssen17@kpnplanet.nl.

21 april Dordrecht

Dordtse Bijen- en Honingmarkt van 10.00-16.00 uur in het bijenpark, Reeweg-Zuid 72b. De verkoop van bijenvolken v.a. 9.00 u. Verkoop imkerartikelen, honing, bijenwas en andere bijenproducten. Pannenkoeken, wafels, koffie, thee en limonade. Demonstraties wol spinnen, korfvlechten en vlechten met wilgentenen. Daarnaast enkele kramen van natuurorganisaties. Inl.: Leo van der Heijden, **m** 06-15292450, **e** nbv.dordrecht@kpnplanet.nl.

22 april Boxtel

39ste Bijen- en plantjesmarkt van 10.00-15.00 uur in park Molenwijk (ingang vanaf de straat Essche Heike). Tevens verkoop imkermateriaal, demonstratie

korfvlechten en bezichtiging verenigingshal 't Raathuis. Inl.: P. Bressers, **t** 0411-601595, **e** pietbressers@home.nl.

28 april Wageningen

Algemene Ledenvergadering van de NBV in Hof van Wageningen. Zie het maartnummer en Imkernieuws maart.

29 april Hulst

Planten- en bijenmarkt van 10.00-16.00 uur bij Stichting Tragel, Sterredreef 50 te Clinge. Inl.: G. Arens, **t** 0114-314819, **e** nbvhulstee@orange.nl.

30 april Berlicum-Middelrode

Drachtplantenmarkt op landgoed Seldensate, Laan ten Seldensate, van 10.00-14.00 u. Inl.: mw. Gerry Cooijmans, **t** 0413-250171, **e** antoon.cooijmans@trined.nl.

30 april Groenlo

Bijenmarkt van 08.00-13.00 uur bij de parkeerplaats tegenover cultureel centrum De Bron, Buitenschans 3. Inl.: Rinie ten Have, **t** 0544-463160, **e** rinietenhave@hotmail.com.

4 t/m 6 mei Hilvarenbeek

De NBV is met een stand aanwezig op Animal Event, in Event Center Beekse Bergen te Hilvarenbeek. Kijk voor meer informatie en kaartverkoop op www.animal-event.nl.

5 mei Middenbeemster

Bijen-, natuur- en plantenmarkt van 7.00-12.00 uur op het Marktplein. Voor imkermaterialen kunt u terecht bij de kraam van het Bijenhuis Wageningen. Mogelijkheid tot handel in volken en gebruikte artikelen. Inl.: Gerrit Prins, **t** 020-4824104, **m** 06-10859826, **e** gerrit.trinie.prins@hetnet.nl

10 mei – 14 juni – 6 september Middelbeers

Gelegenheid voor nieuwe imkers en oude imkers om elkaar te ontmoeten. Thema: de handelingen in de bijenkast voor de komende maand. Tevens behandelen van actuele 'imkerwijsheden'. Toegang gratis voor iedereen. Aanvang 19.30 uur bij Dorps Hart 'Ons Mevrouw', Doornboomstraat 30, 5091 CB (bij de Rabobank). Inl.: **e** nbvmiddelbeers@gmail.com.

Vraag & aanbod

Schriftelijke opgave van advertenties bij de redactiesecretaris, mw. M. Canters, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen, e redactie@bijenhouders.nl U krijgt voor de kosten een factuur toegestuurd, vermeld daarom uw adresgegevens in uw opgave. Geen geld overmaken of overschrijvingsformulieren opsturen! Het tarief voor 'Vraag & aanbod' is €10,- voor de eerste twintig woorden, ieder woord meer €0,25 per woord.

Nederlandse

Bijenhoudersvereniging

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
t 0317 422422 **f** 0317 424180
e secretariaat@bijenhouders.nl
i www.bijenhouders.nl
bank 53.90.42.897, ING 846801
Voor betalingen vanuit het buitenland:
IBAN: NL62ABNA0539042897
BIC: ABNANL2A
Openingstijden ma t/m vrij: 10.00-14.00 u.

Het Bijenhuis (winkel)

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
t 0317 422733, **f** 0317 424180
e bijenhuis@bijenhuis.nl
i www.bijenhuis.nl
bank 53.90.42.900, ING 823276
Open: dinsdag t/m vrijdag 08.30-17.00 u
zaterdag 08.30 - 13.00 uur (t/m 30 sept.)

bijen@wur Plant Research International (PRI)

(v.h. PPO-Bijen, Ambrosiushoeve)
Centraal Meldpunt Bijenziekten (ma t/m vrij van 9.00 - 17.00 uur, op afspraak)
Postbus 16, 6700 AA Wageningen.
Bezoekadres: Droevendaalsesteeg 1, 6708 PB Wageningen, **t** 0317 486001, **e** bijen@wur.nl **i** www.bijen.wur.nl

Spuitschade melden

Klantencontactcentrum van de nieuwe Voedsel- en Warenautoriteit
t 045 5466230

Amerikaans vuilbroed

Gevallen of vermoedens van Amerikaans vuilbroed (AVB) altijd melden bij: nVWA (AID), meldpunt Dierziekten
t 045 5463188

28 mei 2012 (2e pinksterdag) Appelscha

Imkersvereniging Ooststellingwerf organiseert samen met Staatsbosbeheer haar jaarlijkse Bijendag bij het bezoekerscentrum van het Drents-Friese Wold, Terwisscha 6A, van 10.00-17.00 uur. Thema: het 'Jaar van de Bij'. Inl.: e joke.sara.baptist@gmail.com, t 0516 427940.

2 juni Houten

NBV Bunnik-Houten e.o. bestaat 65 jaar. Daarom een festival rond Biodiversiteit en bestuivende insecten i.s.m. gemeente Houten op de Duurzaamheidsdag. Van 11.00 tot 17.00 lezingen, muziek, dans, allerlei workshops en activiteiten voor groot en klein! Geniet mee op het manifestatieterrein Imkerspark aan de Keercamp in Houten. Inl.: Ardine Korevaar, t 06-41482926, e apkorevaar@gmail.com.

3 juni Helmond

Natuurmarkt van 12.00-17.00 u in stadswandelpark De Warande. (GPS-adres is Kluis 1, 5707 GP Helmond). De ingang

tot de markt bevindt zich aan de Aarlerixtelseweg. Inl.: t 0492-382914, e awwangrinsven@onsbrabantnet.nl i www.imkersvereniginghelmond.nl.

9 juni Leiden

Bijenmarkt in het park aan de Zoeterwoudse singel (ingang sportpark Trigon) van 10.00 - 17.00 uur. Dit jaar ruim honderd kramen met ambachtelijke producten. Voorlichting over bijen, imkerartikelen, korfvlechten, honingproducten en een breed aanbod aan bijzondere planten. In- en verkoop van bijenvolken. Verschillende muzikale optredens. Voor de kinderen Scouting, IVN en schminken. Poffertjes, wafels en suikerspinnen maken het feest compleet. Inl.: i www.deleidsebijenmarkt.nl

10 juni Nistelrode

Natuur- en Bijenmarkt van 10.00-16.00 uur op het marktplein. Verkoop bijenvolken, imkerartikelen en drachtplanten, voorlichting bijenhouden met demonstratiekast en korfvlechten, natuur- en milieuorganisaties. Leuk en leerzaam voor kinderen met o.a.

waskaarsen maken. Inl.: Henk Langens, t 073-5323753, e h.langens@home.nl

16 juni Nunspeet

Het Van den Broek Lohman Fonds Nunspeet organiseert een informatie-markt van 10.00-12.45 uur, motto 'Bij en bloem in tuin en plantsoen', in Veluvine, F.A. Molijnlaan 186, 8071 AK Nunspeet (www.veluvinenunspeet.nl). Ir. Marco Hoffman spreekt over 'Biodiversiteit in tuin en plantsoen'. (brochure verkrijgbaar). Toegang tot markt en lezing gratis.

14 en 15 juli landelijk

Landelijke Open Imkerijdagen van de NBV. Zie pagina 16.

31 aug-4 sept Landquart (CH)

Openbaar SICAMM-congres 2012 'Towards a bright future with the dark bee'. Voertaal Engels. Deelname op dagbasis mogelijk. Bijzonderheden over dit congres rond de donkere bij (zie Imkerpedia.nl in dit nummer pagina 7) op www.mellifera.ch .

Zoete aanbieding tot oktober!

tot en met 30 september 2012:

Invertsuikersiroop in jerrycan of emmer van 14 kilo voor slechts € 14,99